

האוניברסיטה העברית בירושלים

בית הספר לעבודה סוציאלית ולרווחה חברתית ע"ש פאול ברוואלד

המרכז לחקר הפילנתרופיה בישראל

סקר עמדות הציבור הרחב ביחס לפילנתרופיה ופילנתרופים

הלל שמיד

אבישג רודיך

סדרת מאמרים חוברת 3, ירושלים, סיוון תשס"ח, יולי 2008

תקציר

סקר העמדות בחן בקרב 800 מרואיינים הנמנים על האוכלוסייה היהודית, החרדית והערבית את עמדותיהם ותפישותיהם את הפילנתרופיה והפילנתרופים הישראלים. בסקר נמצא כי מרבית הנשאלים סבורים שהפילנתרופיה היא תופעה חיובית.

67% מהאוכלוסייה היהודית ו- 54% מהאוכלוסייה הערבית סבורים כי ייזום והפעלת תכניות ומיזמים חברתיים הם באחריות הממשלה. נתון זה נמוך יותר בקרב האוכלוסייה החרדית (39%). מרבית הנשאלים רואים בפילנתרופיה תוספת לפעילות הממשלה (92% באוכלוסייה היהודית, 91% באוכלוסייה החרדית ו- 80% באוכלוסייה הערבית) ולא תחליף לפעילות הממשלה.

66%-67% מהאוכלוסייה היהודית מביעים דעתם כי המניעים לתרומת הפילנתרופים הם קידום האינטרסים האישיים כגון יוקרה, צבירת כוח ומוניטין וכן קידום אינטרסים פוליטיים ויצירת קשרים עם מקבלי ההחלטות והשלטון. שיעורים אלה נמוכים יותר בקרב החרדים והערבים. 40% במוצא בשלושת המגזרים סבורים כי המניעים לתרומה נובעים מאינטרסים חברתיים. למרות זאת, היחס של המרואיינים היהודים כלפי הפילנתרופים הוא חיובי מאוד (81%) וכמוהו היחס של החרדים (90%) והערבים (80%).

בהקשר זה יצוין כי בעלי השכלה והכנסה נמוכה מייחסים לפילנתרופים מניעים אלטרואיסטים יותר מאשר בעלי השכלה והכנסה גבוהה.

התחומים אשר לדעתם מועדפים לתרומת הפילנתרופים הם רווחה, חינוך ובריאות. אלה הם גם התחומים להם חשוב לתרום בתפישת המרואיינים. מרבית הנשאלים סבורים כי על הממשלה לעודד את הפילנתרופיה.

מעניינת תגובת המרואיינים כלפי תפקיד הממשלה והפילנתרופיה במלחמת לבנון השנייה. 50% מקרב האוכלוסייה היהודית סבורים שהפילנתרופיה עשתה מה שהממשלה הייתה צריכה לעשות (שיעורים נמוכים יותר נמצאו בקרב החרדים והערבים), ואילו 53% מקרב היהודים סבורים שהפילנתרופים ניצלו את ההזדמנות לשיפור מעמדם בחברה הישראלית (גם במקרה זה נמצאו שיעורים נמוכים יותר בקרב החרדים והערבים). יחד עם זאת 65% מהיהודים ו- 66% מהחרדים סבורים שהפילנתרופיה מלאה תפקיד חיובי בזמן המלחמה ולא הסתפקה בהצהרות בלבד. בקרב הערבים אחוז זה נמוך בהרבה (36%).

באשר לעמדות הציבור כלפי תרומות של יהדות התפוצות נמצא כי 88% מהציבור היהודי והחרדי מגלה יחס חיובי מאוד כלפי תרומות אלו ו- 58% מהיהודים סבורים שהיקף התרומות גדול מאוד.

תוכן העניינים

6	מבוא
7	רקע
9	עמדות כלפי פילנתרופיה
12	יחס פילנתרופיה וממשלה
13	עמדות הציבור כלפי הפילנתרופיה והפילנתרופים
13	מטרות ויעדי הסקר
14	מתודולוגיה
16	ממצאים
	א. ממצאים עיקריים ביחס לעמדות ותפישות הציבור כלפי
16	הפילנתרופיה והפילנתרופים בישראל
	ב. תפישת תהליך הפילנתרופיה ומעשי הפילנתרופים על פי
30	משתני רקע נבחרים
33	דיון
38	השלכות למדיניות ולפרקטיקה של הפילנתרופיה
39	מקורות
43	עיתונות
44	נספחים

מבוא

פעילותם של פילנתרופים ונדבנים בישראל זכתה לנראות גדולה יחסית בתקשורת הישראלית בשנים האחרונות. חדשות לבקרים נכתב על פעילותם של תורמים שונים המנדבים מכספם למטרות ציבוריות שונות (ראה לדוגמא עידו סולומון הארץ 28.01.2008, עמירם ברקת הארץ 15.8.2007, חורש הדר, הארץ 20.02.2007, רוני לינדר-גנץ 2007 ועוד).

בשנתיים האחרונות בכלל ומאז הקמת המרכז לחקר הפילנתרופיה בישראל באוניברסיטה העברית בירושלים בפרט, הפילנתרופיה הישראלית זוכה גם להתייחסות מחקרית מעמיקה (שמעוני, 2008; סילבר 2008, 2007; רודיך 2007). עיקר המחקרים בחנו את פעולתם של תורמים, מאפייני התופעה, השפעותיה בתחומים שונים בחברה הישראלית ועוד. מחקר זה ביקש להאיר היבט חשוב אחר שלא זכה להתייחסות והוא העמדות של הציבור הרחב בישראל כלפי פילנתרופיה של ישראלים ושל יהדות התפוצות. עמדות ביחס לפילנתרופיה משפיעות הן על הנכונות לתרום (אשר לא נבחנה במחקר זה) והן על יצירת סביבה ציבורית תומכת או שוללת פילנתרופיה. במדינת ישראל, בה הפילנתרופיה היא עדיין תחום מתהווה, חשוב ללמוד על תפישת הציבור את תופעת הפילנתרופיה והפילנתרופים.

פילנתרופיה מוגדרת כנתינה פרטית וולונטארית של הון פרטי למטרות ציבוריות וחברתיות שונות (סילבר 2007) וזאת תוך התמקדות בפילנתרופית עלית של בעלי הון (Ostrower, 1995). הגדרה זו נבדלת מהתייחסויות שמכלילות בפילנתרופיה גם נתינה של זמן והתנדבות ופעילות של ארגונים ללא מטרת רווח (Anheier & List, 2005; Payton 1988).

על מנת להבין את העמדות של הציבור בישראל כלפי פילנתרופיה יש להבין הן את ההיסטוריה של הפילנתרופיה בישוב בישראל והן את העמדות והערכים שלרוב מתלווים לפעילות פילנתרופית. כמו כן יש צורך להבין טוב יותר את המגמות העכשוויות המשפיעות על התחזקות השדה הפילנתרופי בישראל בשנים האחרונות.

רקע

ההיסטוריה של הפילנתרופיה בארץ ישראל

נדבנות ופילנתרופיה היא תופעה שקיימת בחברה היהודית מימים ימימה, ולמושג הצדקה שורשים עמוקים במסורת היהודית. כך גם באסלם ובנצרות (Anheier & List, 2005). בישראל ישנה למסורת הפילנתרופית תפקיד חשוב שהשתנה לאורך השנים. ראשיתה במתן תרומות לתושבי ארץ ישראל על ידי קהילות יהודיות בגולה כחלק מכלכלת החלוקה שהייתה בקרב היישוב הישן (ברטל 2004, פרידמן 2000, רוטשילד 1969). במסגרת יחסים אלה נוצרו לכאורה יחסי חליפין בהם הישוב הישן ראה עצמו כקבוצת עלית המקדישה עצמה לתפילה ולימוד תורה בארץ הקודש וכתמורה על יהודי הגולה לפרנס אותו. זאת מתוך הנחה שקיימת מחויבות כלכלית של הגולה ליישוב הישן כחלק מיחסי התלות ביניהם. רווחתה וקיומה של הגולה מושפעות מלימוד תורה ומהתפילות במקומות הקדושים.

מאמצע המאה ה-19 ועד תחילת המאה ה-20 חלים שינויים במאפייני הפילנתרופיה בישוב היהודי מתרומה למטרות צדקה וחסד של הפזורה היהודית באירופה לכוללים של "הישוב הישן", למטרות של פיתוח כלכלה יצרנית בארץ ישראל ולמטרות המזוהות יותר עם רעיון התחייה הלאומית והתנועה הציונית. פעולתם של "גבירים" יהודיים דוגמת סר מונטיפיורי (ברטל, 1984) והברון דה רוטשילד (Mordechai 1986) היא חלק ממגמה זו. בתקופתו של מונטיפיורי (1827-1875) וביתר שאת בתקופת הברון דה רוטשילד (1881-1923) השתנתה הפעילות הפילנתרופית בארץ ישראל ומפעילות צדקה ותמיכה בעניים היא קיבלה על עצמה תפקידים גם בפיתוח תעסוקה ותעשייה בישוב, יישוב הארץ ועוד.

בהמשך, עם הקמת המוסדות הלאומיים ולאחר מכן עם הקמת המדינה והשנים שלאחר מכן היה לתרומות של יהודי התפוצות תפקיד משמעותי במימון תהליכים אלה אשר זכה ליחס דואלי מצד המוסדות הציונים (Stock 1987). מחד להסתמכות על תרומות מחו"ל נלוותה ביקורת ובוז של הממסד הציוני, כחלק מביקורת על תרבות השנור הגלותית כאשר היישוב היהודי ביקש ליצור דימוי עצמאי ויצרני שאינו נזקק לתרומות וסיוע. מאידך, למימון של יהדות התפוצות היה תפקיד מרכזי בהשגת היעדים של הישוב הציוני (Berkowitz, 1996). מערכת היחסים הפילנתרופית שהתהוותה הנה בדומה למערכת היחסים בין הישוב והפזורה בתקופת החלוקה- כזאת של מערכת יחסי גומלין. בתקופה זו שני הצדדים פועלים לקיומה של מדינה יהודית: האחד באמצעות סיכון חייו ומאמץ יומיומי והשני באמצעות תרומות (סילבר, 2007).

היקף הפעילות הפילנתרופית בישראל

היקף הפעילות הפילנתרופית בישראל מורכב משלושה צינורות עיקריים: תרומות מחו"ל של יהדות התפוצות ושל קרנות זרות אחרות, תרומות של חברות למטרת רווח ותרומות של פרטיים. בשנת 2004 כל היקף הכנסות המגזר השלישי מתרומות מפרטים, מעסקים ומחו"ל עומד על 19% שהם 15.153 מיליארד ₪ (הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, בדפוס).

מתוך כלל התרומות המזינות את המגזר השלישי בישראל, הנפח העיקרי של תרומות לארץ ישראל, עודנו מחו"ל והסכום המוערך של תרומות מחו"ל עומד על מיליארד וחצי דולר בשנה (גדרון, אלון, שלנגר ושוורץ, 2006). יחד עם זאת, באופן יחסי, היקף התרומות למדינת ישראל נמצא במגמת ירידה ושאלת דפוסי הקשר של יהדות התפוצות עם מדינת ישראל נמצאת בדיון מתמשך תוך קריאה לצמצום התרומות לישראל והעדפה של קהילות מקומיות (Steinerg, 2002; Cohen & Liebman, 2000).

בנוסף, בעשור האחרון קיימת בישראל זירה נרחבת של פעילות פילנתרופית, הן בתרומות של הציבור הרחב בסכומים נמוכים יחסית והן כתרומות גדולות של בעלי הון. מאז שנות התשעים נערכו בישראל שני סקרים אשר בוחנים את נכונות הציבור לתרום ולהתנדב (לזר גדרון ושי 1999; כץ לוינסון וגדרון, 2007). בשנת 2006 הגיע שיעור התורמים למסגרות פורמאלית ובלתי פורמאלית לכדי 83% מסה"כ האוכלוסייה היהודית בישראל, כאשר הערך הכלכלי של כל התרומות הפורמאליות מהציבור מוערך ב- 917 מיליון ₪ לארגונים (כץ, לוינסון וגדרון, 2007). בקרב הציבור של ערביי מדינת ישראל מצא סקר משנת 2004 כי שיעור התורמים למסגרות פורמאליות ובלתי פורמאליות עומד על 76% (זידאן, 2005).

לגבי תרומות גדולות אשר מוצהרות לקבלת זיכוי במס בשל תרומות למוסד ציבורי לפי סעיף 46, הצהירו יחידים על תרומה לארגונים בשנת 2003, שהסתכמה ב-231 מיליון ₪ כאשר חברות הצהירו על תרומה של 169 מיליון ₪ (רשות המיסים בישראל, 2008). מקור נוסף לתרומות של המגזר העסקי הוא סקר שנערך על אחריות חברתית של עסקים אשר מעריך את היקף התרומות לשנת 2006 ב-1.1 מיליארד ₪ (בן צורי, 2008).

מגמות

התהוותו של התחום הפילנתרופי בישראל מלווה בקיומם של ארגונים שונים שמטרתם לעודד את התפתחותו. ארגונים אלה מהווים פלטפורמה מתווכת בין תורמים פרטיים או עסקיים ובין הארגונים הנתרמים (דוגמת IVN, מתן, ציונות 2000, שיתופים ועוד) והם שחקנים משמעותיים בתחום. גורמים אלה פעילים בעיקר בתחום פילנתרופיה תאגידית

אולם מעורבים ומעודדים גם נתינה אישית.

טרם נחקרו באופן מספק הסיבות להתרחבותה של התופעה הפילנתרופית בישראל, ולעליה בנראות התקשורתית של התחום ושל דמויות פילנתרופיות שונות (דוגמת גאידמק, שרי אריסון, סמי עופר, נוחי דנקנר ואחרים). יחד עם זאת נראה כי התפתחותה העכשווית של הפילנתרופיה בישראל מעבר לדפוסים הישנים של תרומה מיהדות התפוצות ותרומות קטנות של הציבור הרחב לעמותות וארגונים, קשורה למספר מגמות-

הראשונה שבהן היא אימוץ על ידי הממסד הפוליטי והכלכלי בישראל של גישות וערכים ניו ליברליים. (דורון, 2007). אלו בשילוב עם מיתון כלכלי מתמשך מהמחצית השנייה של שנות התשעים ועד לפני כשלוש שנים הביאו לקיצוצים תקציביים נרחבים בתקציבים הממשלתיים לתוכניות רווחה וצמצום מערכות הביטחון הסוציאלי. התוצאה בין היתר הייתה התרחבות במימדי העוני ובפערים הכלכליים בחברה הישראלית (דורון, 2007 ; דורון, 2003 : הזנפלד 2005).

המגמה האחרת מתייחסת למדיניות של הפרטת מרבית השירותים החברתיים והיווצרות מצב לפיו כ- 80% משירותי הרווחה האישיים ניתנים על ידי ארגונים לא ממשלתיים (עמותות וארגונים עסקיים) במימון ממשלתי (דורון, 2007 ; קטן, 2007). מגמות אלו הביאו לעליה בביקוש לתרומות, הן בעקבות גידול במספר הנזקקים וצמצום במענים שמשפיקת מערכת הביטחון הסוציאלי, והן בעקבות עליה בהיקף הארגונים ללא כוונת רווח שפועלים במדינת ישראל והמחפשים מקורות מימון חדשים. נציין גם כי השנים האחרונות עדות לגידול בהיצע התרומות בשל עליה בהון האישי בקרב שכבות הנמנות על המעמד הסוציו-אקונומי הגבוה מאוד. זאת בעקבות מגמת צמיחה כלכלית ממנה נהנית ישראל מאז שנת 2004 (Flug & Strawczynski, 2007).

עמדות כלפי פילנתרופיה

העמדות כלפי פילנתרופיה מושפעות מתפישות דתיות וערכיות, מתפישות ביחס לחלוקת האחריות בין המגזר הפרטי והציבורי, תפקידם של הממשלה והמגזר השלישי באספקת שירותים חברתיים ותפישות של משילות והשתתפות אזרחית.

שני מקורות עיקריים מספקים ידע ביחס לעמדות כלפי פילנתרופיה. האחד הוא מחקרים (מעטים) אשר בחנו עמדות כלפי פילנתרופיה, כאשר אלו נבחנו במסגרת סקרים על דפוסי הנתינה של הציבור הרחב, או סקרים כללים של לשכות הסטטיסטיקה הממשלתיות

בארצות השונות. המקור השני הוא ספרות ביקורתית כלפי הפילנתרופיה וכזו התומכת בחיזוק נתינה פילנתרופית.

בבריטניה נתפשים ארגוני צדקה ופעילות פילנתרופית כאסטרטגיה לא יעילה ומיושנת (Wright, 2002). בנוסף, סקר עמדות מצא כי ההתייחסות לפילנתרופיה אינה רק מערערת על נחיצותה ותרומתה החברתית אלא אף רואה בה איום. כאשר שאלו נסקרים האם נתינה לפילנתרופיה וצדקה "משחררת את הממשלה מאחריותה" השיבו רוב הנשאלים בחיוב (66%) ורק 15% הסתייגו (British Social Attitudes Survey as cited in Wright, 2002). בנוסף, 88% מהנשאלים סברו כי הממשלה צריכה לסייע יותר ולא לסמוך על ארגוני צדקה שיספקו סיוע.

לעומת זאת בקנדה קיימת תמיכה בתפקידה הייחודי של הפילנתרופיה לאספקת שירותים וחדשנות אך זאת תוך הסתייגות מכך שהפילנתרופיה תהווה תחליף לשירותים ותוכניות שהממשלה אמורה לספק (Husbands, McKechnie & Leslie, 2001).

בישראל, בחנו שי ושותפיו (1999) את העמדות ביחס לפילנתרופיה על פי מידת ההסכמה וחוסר ההסכמה להיגדים שמסמלים עמדות שליליות וחיוביות. הטענה כי הצורך בתרומות נובע מתפקוד לא יעיל של הממשלה מייצגת עמדות שליליות ביחס לפילנתרופיה בעוד שהטענה כי קיים ערך ייחודי לנתינה פילנתרופית מייצגת עמדות חיוביות ביחס לפילנתרופיה. החוקרים מצאו שיעור גבוה יחסית של נשאלים מהציבור היהודי המייחסים ערך ייחודי לתרומות הציבור (52% בקרב הערבים לעומת 67% בקרב היהודים). לעומת זאת, רוב גדול בקרב הנשאלים מהאוכלוסייה הערבית סבורים שהצורך בתרומות נובע מתפקוד לא מספק של הממשלה (81% מהערבים לעומת 56% בקרב היהודים).

כמו כן נמצא קשר ישיר בין השכלה והכנסה גבוהה ובין יחס חיובי לפילנתרופיה וייחוס חשיבות לתרומות הציבור. לעומת זאת, ככל שההשכלה נמוכה יותר כך עולה שיעור הרואים בתרומות תחליף לא מועדף לאחריות הממשלה. במקביל יורד שיעור המייחסים לתרומות אזרחים ערך ייחודי. ביחס לקבוצות הדתיות השונות נמצא כי ההבדלים בין הקבוצות הדתיות השונות אינם גדולים. בקרב הדתיים ניכרת נטייה לייחס לתרומות ערך מיוחד, בעוד שבקרב חרדים יש ציפייה למעורבות ואחריות פחותות יותר של הממשלה לעומת קבוצות אחרות התומכות במעורבות הממשלה (שי לזר דוכין גדרון, 1999).

הגישות העיוניות להבנת תהליך הפילנתרופיה מציגות עמדות שונות.

יש הרואים בפילנתרופיה המשך ישיר למסורות דתיות של נתינה לצדקה. הנתינה היא מצווה

ומגלמת ערכים של אהבת האל, חמלה ואחריות לעני. כך למשל בארצות הברית חלק גדול מהנתינה הפילנתרופית מיועד למטרות דתיות (Payton, 1997; Hewa 1997; Ilchman et al. 1998). ממצאים דומים נמצאו גם בישראל לפיהם יש קשר ישיר וחיובי בין מידת הדתיות ובין נתינה לצדקה (כץ ואחי, 2007).

נתינה פילנתרופית נתפשת גם כביטוי לאחריות חברתית ואזרחות טובה (Radley & Kennedy, 1995). היא מגלמת ערכים ומאפייני תרבות פוליטית המדגישה אינדיבידואליזם, עזרה עצמית, חירות וקהילתיות. על פיה, ליחידים בחברה הזכות והחובה לעצב ואת המרחב הציבורי על פי העדפותיהם וצרכיהם, וככל האפשר ללא התערבות ממשלתית (Putnam, 2000; Payton, 1988; טוקוויל, 1970).

לעומת זאת הפילנתרופיה זוכה גם להתייחסויות ביקורתיות. חלק מהביקורות הנשמעות מתייחסות לתוצאות העשייה הפילנתרופית, ומעמידות בספק את עצם האפקטיביות שלה. מדובר בסופו של דבר במשאבים מועטים ואלה, על אף השאיפות היזמיות והחדשניות של התורמים, לא מצליחים לחולל שינוי משמעותי (Greene, 2005). ביקורות נוספות נשמעות על כך שבפילנתרופיה יש לעיתים דוגמטיזם מוסרי ואכיפת עמדות התורם על הסביבה הזקוקה לתרומות, חוסר הקפדה על תכנון מספק והחמרת המצב הקיים במקום שיפורו, פטרונות של התורמים שמביאה להתעלמות מהצרכים האמיתיים ועמדותיהם של אנשי מקצוע (Reich, 2006).

כמו כן, נשמעת ביקורת על כך שפילנתרופיה עלולה להוות סכנה לדמוקרטיה. זאת בשל היכולת שלה להשפיע על מדיניות ציבורית באופן שגובר על השפעת הנציגים הנבחרים של הציבור ושל אנשי המקצוע (Reich, 2006; Hess, 2005).

גם חוגים הנמצאים בצידה השמאלי של המפה הפוליטית לא חוסכים בביקורת על הפילנתרופיה. לטענתם היא משמשת כלי בידי אליטות כלכליות להטמעת ערכיהם בחברה ולחיזוק מעמדם. הכוח הרב הנמצא בידי תורמים וקרנות עתירות משאבים יש בו משום איום על הדמוקרטיה, כלי להטמעת ערכים ניאוליברליים, ולשימור מעמדן וכוחן של אליטות כלכליות ותרבותיות. כל זאת, כאשר למעשה מרבית העשייה הפילנתרופית אינה מיטיבה עם מעוטי הכנסה, מעמד העובדים ומיעוטים (Arnove, 1982). בראיה בינלאומית פילנתרופיה בכלל ופעילות של קרנות אמריקאית בפרט מהווה זרז לקליטה ואימוץ של תפישות עולם שמרניות המקדשות את הערכים הכלכליים ושל שוק חופשי (Fisher, 1982).

יחס פילנתרופיה וממשלה

מדיניות מיסוי כלפי תרומות משקפת את יחסן של ממשלות לנתינה פילנתרופית. כאשר ממשלות סבורות כי ישנו ערך לפעילות פילנתרופית הן מוכנות לעודד את זו באמצעות הטבות והקלות מיסוי שונות. הנחתן היא כי הפסד המס לקופת המדינה מתקזז ומפוצה על ידי תועלת ציבורית גדולה כתוצאה מהתרומות (Andreoni 2006). לראיה, בארצות הברית, המדינה המובילה בעולם ביחסה לפילנתרופיה מערכת המיסוי מעודדת תרומות באמצעות הטבות מס על מגוון דרכים לתרומה תוך התייחסות לפעילות של קרנות משפחתיות ואחרות, תרומה אישית וכדומה.

לעומת זאת בישראל, מדינה בה עד לעשורים האחרונים התקיימה מדינת רווחה סוציאל דמוקרטית בה האחריות על מתן שירותים חברתיים נמצאה בידי הממשלה, אין כלל מתכונת חוקית לקרן והטבות המס על תרומות הן חדשות יחסית וניתנות בשיעור ובהיקף נמוך יחסית. בישראל, מעניק מס הכנסה זיכוי ממס בשיעור של 35% מסכום התרומה למוסד ציבורי המוכר לעניין תרומות לפי פקודת 46 למס הכנסה תוך הגבלת תקרה של 2,131,000 ש"ח או 30% מההכנסה הנמוך מביניהם (יונה, 2006).

עמדות הציבור כלפי הפילנתרופיה והפילנתרופים

כאמור, מרבית המחקרים שנערכו עד כה בתחום הפילנתרופיה התמקדו בלימוד המניעים של הפילנתרופים, התחומים המועדפים לתרומה, דפוסי התרומה, השפעת הפילנתרופיה על תחומים שונים וכדומה. לעומת זאת, הצד של הלקוחות הפוטנציאליים של העשייה הפילנתרופית, מהן עמדותיו ביחס לעשייה הפילנתרופית וביחס לתורמים שמעשייתם הוא הנהגה, טרם נלמד. מחקר זה מבקש להתייחס בהרחבה להיבט זה.

מטרות ויעדי הסקר

המטרה העיקרית של הסקר היא ללמוד מה הציבור בישראל יודע וחושב על פילנתרופיה בישראל ולישראל ומהן העמדות והתפישות שלו כלפי הנושאים והתחומים הבאים:

- תופעת הפילנתרופיה ומעשי הפילנתרופים.
- היחסים הרצויים וחלוקת התפקידים בין הפילנתרופיה והמדינה תוך התייחסות למדיניות הרצויה של הממשלה כלפי הפילנתרופיה.
- עמדות הציבור בישראל ביחס למניעי הפילנתרופים.
- התחומים להם תורמים פילנתרופים תוך ציון התחומים החשובים לתרומה.
- תפישות הציבור ועמדותיו ביחס לתפקיד הפילנתרופיה במהלך מלחמת לבנון השנייה.
- עמדות הציבור כלפי תרומות של יהדות התפוצות לישראל.

מתודולוגיה

הסקר נערך כסקר טלפוני בקרב 800 מרואיינים המייצגים את האוכלוסייה הבוגרת בישראל (בני 21 ומעלה). איסוף הנתונים נערך על ידי מכון ב.י. ולוסיל כהן לחקר דעת קהל באוניברסיטת תל אביב במהלך חודש ינואר 2008 וניתוח נתונים התבצע במהלך חודש פברואר ומרץ 2008.

השאלון

השאלון פותח על ידי צוות החוקרים בשיתוף ב.י. ולוסיל כהן לחקר דעת קהל באוניברסיטת תל אביב ועם צוות חוקרי המרכז. השאלון כלל 46 שאלות סגורות ופתוחות (ראה נספח 1) ונוסה בפילוט בקרב 50 מרואיינים. בעקבות ביצוע הפילוט, נערכו מספר שינויים בשאלון, ביניהם שינוי נוסח שאלות מסוימות, הוספה וצמצום של קטגוריות בתשובות מרובות קטגוריות.

גודל המדגם

המדגם הנו מדגם הסתברותי בכל שלביו ללא מכסות או החלפות. המדגם הנו מדגם מייצג בקרב האוכלוסייה הבוגרת בישראל (בני 21 ומעלה) הכולל סה"כ 800 מרואיינים על פי החלוקה הבאה: 500 מרואיינים במגזר היהודי ו-300 מרואיינים במגזר הערבי. בכדי לבצע ניתוחים עבור 2 תת קבוצות משמעותיות לנושא המחקר (ערבים וחרדים) הוכפלה הפרופורציה שלהם במדגם (100 חרדים ו-300 ערבים) והניתוח עבור כלל המדגם בוצע תוך שקלול משקלם האמיתי באוכלוסיה. מרואיינים רואינו בשפה העברית, רוסית וערבית.

שיטת הדגימה

הדגימה בסקר הינה דגימה הסתברותית של משקי בית באזורים סטטיסטיים מתוך שכבות המוגדרות על פי מאפיינים סוציו-דמוגרפים של האזור, באופן המבטיח את ייצוגם במדגם של קבוצות שונות באוכלוסייה, ובמיוחד קבוצות בעלות פרופורציה קטנה יחסית.

בשלב הראשון נדגמו אזורים סטטיסטיים מתוך כלל האזורים הסטטיסטיים הכוללים את כלל אוכלוסיית ישראל. כל האזורים הסטטיסטיים אורגנו בשכבות על פי אפיונים סוציו-דמוגרפים וזאת על מנת ליצור הומוגניות מסוימת על בסיס דת (יהודי, מוסלמי, נוצרי, דרוזי, אזור מעורב יהודי-ערבי) אזור גיאוגרפי (ערים גדולות וערים קטנות), ותק בארץ, רמת דתיות (חרדים, דתיים, מסורתיים) ורמה סוציו-אקונומית (השכלה). הדגימה התבצעה כך שהסתברות של כל אזור סטטיסטי להיכלל במדגם תהיה פרופורציונית לגודל

האוכלוסייה באזור. באופן זה נדגם מספר זהה של משקי בית בכל אזור סטטיסטי. בשלב השני התבצעה דגימה של משקי בית בכל אזור סטטיסטי שנדגם על בסיס ההתאמה בין קובץ מספרי הטלפון לאזורים הסטטיסטיים שנדגמו. בקובץ מספרי הטלפון נכללים בעלי קו טלפון נייד שאינם מזוהים כעסק ומספרם אינו חסוי. הדגימה בתוך האזור הסטטיסטי הנה דגימה אקראית פשוטה. בשלב השלישי קיבל כל מראיין רשימת טלפונים של משקי בית בהם יש לקיים ראיון.

תהליך זה מבטיח אקראיות בכל שלבי הדגימה. הכנה מראש של רשימת משקי הבית בהם יש לבצע ראיון מבטיחה שהמראיינים עצמם לא יוכלו להתערב בבחירת משקי הבית או לערוך החלפות. בתוך משק הבית יידגם מבוגר אחד בן 21 ומעלה. מראיינים שלא רואינו מכל סיבה עברו לרשימת יומן המבקרת את ההתקשרויות החוזרות בימים ובשעות שונות או בהתאם למועדים שנקבעו עם המראיין המאפשרת שליטה ומיצוי המדגם.

איסוף הנתונים, אימות ובקרה

- הסקר נערך בראיונות טלפונים באמצעות שאלון מובנה.
- השאלון תורגם לערבית ולרוסית ונערך בקרב דוברי רוסית או ערבית על ידי סוקרים דוברי השפה ברמת שפת אם.
- כל המראיינים קיבלו תדרוך והוראות ברורות על הסקר שביצעו.
- על העבודה היה פיקוח ובקרה על ידי רכזים שתפקידם כלל בדיקה אקראית של ראיונות והנחייה שוטפת של המראיינים.
- בכדי להבטיח את ייצוגיות המדגם באמצעות שיעור היענות של 50% מהפניות להתראיין, בהתבסס על מחקרו של Miller (2000) החוקרים פעלו במספר דרכים:

- א. לכל משקי הבית הנדגמים נשלח מכתב מקדים.
- ב. משך הזמן שהוקדש לאיסוף הנתונים עמד על ארבעה שבועות.
- ג. בוצעו לפחות חמש חזרות לכל משק בית שנדגם בשעות ובימים שונים.
- ד. בוצעו לפחות שתי פניות למשקי בית של מסרבים להתראיין על ידי מראיינים ותיקים ומנוסים.

ממצאים

א. ממצאים עיקריים ביחס לעמדות ותפישות הציבור כלפי הפילנתרופיה והפילנתרופים בישראל.

פרק זה מתאר את הממצאים העיקריים ביחס לעמדות ותפישות הציבור כלפי התופעה הפילנתרופית בישראל והשחקנים הפועלים בה, בקרב שלושה מגזרים בחברה הישראלית, הציבור היהודי הכללי, חרדים וערביי מדינת ישראל.

הממצאים מתייחסים לעמדות הכלליות ביחס לתופעה הפילנתרופית, תפישות ביחס להיקף התופעה וביחס לחלוקת התפקידים והיחסים הרצויים בין הפילנתרופיה והמדינה. בנוסף נבחנות עמדות הציבור ביחס למניעים העיקריים של הפילנתרופ הישראלי, מהם התחומים העיקריים להם הוא תורם ומהם התחומים להם רצוי לתרום. לסיום נבחנות העמדות והתפישות ביחס לתרומה של יהדות התפוצות.

+ עמדות כלליות כלפי תופעת הפילנתרופיה והפילנתרופים.

בפרק זה נבדקות העמדות הכלליות של הציבור לקיומה של פילנתרופיה בישראל, באיזו מידה היא תופעה שהוא מחייב או שולל. כמו כן נבחן היחס כלפי הפילנתרופים הישראלים.

לוח 1 - עמדות בקרב הציבור ביחס לקיומה של הפילנתרופיה (באחוזים).

מגזר	מגזר יהודי כללי	מגזר חרדי	מגזר ערבי
הפילנתרופיה בעיקר תופעה חיובית	80.1	94.8	88.8
הפילנתרופיה בעיקר תופעה שלילית	6.6	2.1	4.3
לפעמים חיובית ולפעמים שלילית	9.3	2.1	6.3
אחר	4.1	1	0.7

לוח 1 מראה כי העמדות הכלליות ביחס לקיומה של פילנתרופיה בישראל הן חיוביות מאוד - 80.1% מקרב הציבור היהודי הכללי, 94.8% מקבוצת החרדים ו- 88.8% מקרב אזרחי ישראל הערבים סבור כי הפילנתרופיה היא בעיקר תופעה חיובית. ניתן לראות כי התפישות ביחס לפילנתרופיה חיוביות יותר בקרב הציבור החרדי והערבי מאשר בקרב הציבור היהודי הכללי.

הסבורים שפילנתרופיה הנה תופעה חיובית מנמקים את עמדותיהם במספר

שיקולים שחילקנו לקטגוריות מרכזיות-

- א. פילנתרופיה ומדינה- כולל תשובות המתייחסות לחוסר העשייה של המדינה ולאופן בו הפילנתרופיה נותנת מענה לצרכים שבאחריות המדינה.
- ב. הון ותרומה- כולל תשובות שמניחות חובה של בעלי משאבים והון לתרום מכספם לציבור.
- ג. היקף הפילנתרופיה- כולל תשובות שמתייחסות להיקף הגדול של הנתנה.
- ד. תוצאות הפילנתרופיה- כולל תשובות שמתייחסות לתועלת של הנתנה הפילנתרופית ולאופן שבו היא מיטיבה עם אוכלוסיות מסוימות.
- ה. ערכים- כולל תשובות הרואות ערך בעצם נתינה וולונטרית לטובת הציבור, ערכים של צדקה ואחריות הדדית.

לוח 2 - התפלגות העמדות החיוביות כלפי הפילנתרופיה על פי קטגוריות ראשיות (באחוזים).

ההצדקה	מגזר יהודי כללי	חרדים	ערבים
פילנתרופיה ומדינה	4.3	3.1	0
הון ותרומה	11.3	9.3	4.6
היקף הפילנתרופיה	2.5	1	1.6
תוצאות הנתנה	15.6	28.9	22.4
מניעים	2.7	12.4	9.2
ערכים של צדקה ואחריות הדדית	34.8	36.1	21.1

מהלוח ניתן לראות שהנימוקים העיקריים לעמדות החיוביות כלפי הפילנתרופיה הם התוצאות שיש לפילנתרופיה ביחס לאוכלוסיות מסוימות וכן הערכים של צדקה ואחריות הדדית המהווים את התשתית האידיאולוגית של הפילנתרופיה.

+ יחס אישי כלפי פילנתרופים ישראלים.

לוח 3 - יחס אישי בקרב הציבור כלפי הפילנתרופים הישראלים (באחוזים).

מגזר ערבי	מגזר חרדי	מגזר יהודי כללי	יחס אישי כלפי פילנתרופים ישראלים
80.3	89.7	80.8	חיובי עד חיובי מאוד
3.9	6.2	9.7	העדר יחס כלשהו
11.8	2	7.3	שלילי עד שלילי מאוד
3.9	2.1	2.3	לא יודע

היחס האישי כלפי פילנתרופים ישראלים הוא חיובי מאוד בקרב כל האוכלוסיות הנשאלות, ובשיעור גבוה. 80.8% בקרב המגזר היהודי הכללי, 89.7% בקרב החרדים ו-80.3% בקרב המגזר הערבי הביעו יחס חיובי עד חיובי מאוד כלפי פילנתרופים. בולט בעיקר הממצא הגבוה מאוד בקרב החרדים.

+ באיזו מידה קיימת פילנתרופיה בישראל?

כאן נבחנה המידה בה מעריכים הנשאלים את היקף התופעה הפילנתרופית בישראל.

לוח 4 - הערכת הציבור את היקף הפילנתרופיה בישראל (באחוזים).

מגזר ערבי	מגזר חרדי	מגזר יהודי כללי	המידה בה קיימת בישראל פילנתרופיה
22.7	39.2	31.6	מידה רבה
32.9	32	37.6	מידה בינונית
32.9	15.5	18.3	מידה מועטה

לוח 4 מראה כי חלק משמעותי מהנשאלים סבור כי ישנה פילנתרופיה בהיקף גדול בישראל, כאשר במגזר החרדי סבור כך שיעור גדול יותר מהנשאלים במגזר היהודי הכללי ואלו סבורים כך יותר מאשר בקרב הערבים- 31.6% מהנשאלים במגזר היהודי הכללי ו- 39.2% במגזר החרדי, לעומת רק 22.7% במגזר הערבי. במקביל כ- 32.9% בקרב הנשאלים הערבים סבורים כי היקף הפילנתרופיה בישראל נמוך (לעומת, 18.3% במגזר היהודי הכללי ו- 15.5% במגזר החרדי).

+ יחסי הגומלין הרצויים בין הפילנתרופיה והממשלה.

המטרה היא לבחון את העמדות ביחס לחלוקת העבודה הרצויה בין הממשלה לבין

הפילנתרופיה ותפקידיה וביחס לתפקידים הייחודיים של הפילנתרופיה. בנוסף, נבחנות העמדות ביחס למדיניות הממשלה באשר לעידוד הפילנתרופיה על ידי מתן הטבות מס על תרומות.

• **העמדות ביחס לחלוקת העבודה הרצויה בין הממשלה והפילנתרופיה**

לוח 5 - עמדות הציבור ביחס לחלוקת העבודה בין הממשלה והפילנתרופיה (באחוזים).

מגזר ערבי			מגזר חרדי			מגזר יהודי כללי			חלוקת עבודה בין הפילנתרופיה והממשלה
חיובי	בינוני	שלילי	חיובי	בינוני	שלילי	חיובי	בינוני	שלילי	
19.4	24	54.3	31.9	22.7	39.2	16.1	15.6	63.9	תוכניות ופרויקטים חברתיים הם באחריות הממשלה
3.6	7.6	87.5	5.2	12.4	77.3	5.5	12.2	78.1	מעורבות אזרחים בתוכניות ופרויקטים חברתיים היא דבר חשוב
25.3	20.4	53.3	56.7	21.6	18.6	63.8	12.9	16.8	רק הפילנתרופיה צריכה ליזום תוכניות ופרויקטים חברתיים
7.6	11.2	79.7	18.5	14.4	64.9	16.1	12	68.3	הממשלה והפילנתרופיה צריכות ליזום יחד תוכניות חברתיות
16.1	14.5	66.2	32	26.8	37.1	40.7	16.7	35.5	הפילנתרופיה צריכה ליזום תוכניות חברתיות והממשלה צריכה לבצע

64% מהנשאלים במגזר היהודי הכללי ו- 54.3% מהמגזר הערבי, סבורים כי תוכניות ופרויקטים חברתיים הם באחריות הממשלה. נתון זה נמוך יותר בקרב המגזר החרדי (39.2%).

בקרב שלושת הקבוצות הנדגמות, ובמידה הרבה ביותר בקרב הנשאלים מהמגזר הערבי, ישנו שיעור גבוה של תמיכה בתפישה של מעורבות קהילתית ומעורבות אזרחים בתוכניות ופרויקטים חברתיים הסבורים שזו תופעה חשובה (78.1% בקרב המגזר היהודי הכללי, 77.3% בקרב החרדים ו- 87.5% בקרב המגזר הערבי).

שיעור נמוך, 16.8% מהציבור היהודי הכללי ו- 18.6% מהציבור החרדי סבורים כי רק הפילנתרופיה צריכה ליזום תוכניות ופרויקטים חברתיים. נתון זה גבוה באופן ניכר בציבור הערבי בו 56.7% מהנשאלים סבורים כי זהו תפקידה של הפילנתרופיה. רוב הנשאלים מקרב הציבור היהודי הכללי, החרדי והערבי סבורים כי הממשלה

הפילנתרופיה צריכים ליזום ביחד תוכניות חברתיות (68.3%, 64.9% ו- 79.7% בהתאמה), דבר המלמד על תפישת האחריות המשותפת של הממשלה והפילנתרופיה. 35.5% מהמגזר היהודי הכללי ו- 37.1% מהמגזר החרדי סבורים כי "הפילנתרופיה צריכה ליזום תוכניות חברתיות והממשלה צריכה לבצע". נתון זה גבוה יותר בקרב הנשאלים במגזר הערבי 66.2%.

• **עמדות ביחס לתפקיד הפילנתרופיה ביחס לממשלה**

לוח 6 - עמדות הציבור לגבי תפקיד הפילנתרופיה ביחס לממשלה (באחוזים).

עמדות	מגזר יהודי כללי	מגזר חרדי	מגזר ערבי
הפילנתרופיה כתוספת לממשלה	92.1	90.7	79.9
הפילנתרופיה במקום הממשלה	3.8	6.2	15.5
לא צריכה להיות פילנתרופיה	2	1	0.7
לא יודע	2	2.1	3.9

ניתן לראות כי רוב המרואיינים, ובאופן בולט יותר במגזר היהודי הכללי ובקבוצת החרדים, רואים בפילנתרופיה תוספת לפעילות ולתכניות הממשלה. 15% מהנשאלים במגזר הערבי סבורים כי הפילנתרופיה צריכה להיות במקום הממשלה. רק חלק קטן מאוד מהמרואיינים סבור כי לא צריכה להיות פילנתרופיה כלל.

+ עמדות ביחס לעידוד הפילנתרופיה על ידי המדינה באמצעות מיסוי

לוח 7 - עמדות הציבור ביחס לעידוד פילנתרופיה על ידי המדינה באמצעות מיסוי (באחוזים).

מגזר יהודי כללי	מגזר חרדי	מגזר ערבי	
84.5	81.6	62.2	מידה רבה
8.2	5.6	12.9	מידה בינונית
4.2	4.9	19.5	מידה מועטה

מרבית הנשאלים סבורים, אך בשיעור נמוך יותר בקרב הערבים, כי על הממשלה לעודד את הפילנתרופיה. בעוד ש-84.5% מהציבור היהודי הכללי ו-81.5% מהחרדים סבורים כי על המדינה לעודד במידה רבה פילנתרופיה רק 62% מהערבים סבורים זאת.

+ עמדות ביחס למידה בה בעלי הון צריכים לתרום כספים לתוכניות חברתיות

המטרה היא לבחון באיזו מידה נתינה פילנתרופית (וולונטארית) נתפשת כחובה של בעלי הון הישראלי לתרום כספים לתוכניות חברתיות.

לוח 8 - עמדות הציבור ביחס למידה בה בעלי הון צריכים לתרום כספים לתוכניות חברתיות (באחוזים).

מגזר יהודי כללי	מגזר חרדי	מגזר ערבי	
55	64.9	65.1	מידה רבה
26.7	20.6	21.1	מידה בינונית
7.6	7.3	7.2	מידה מועטה

למעלה ממחצית מהנשאלים בציבור היהודי הכללי (55%) הכללי סבורים במידה רבה כי בעלי הון צריכים לתרום כספים לתוכניות חברתיות. זאת לעומת כ-65% בקבוצת החרדים ובמגזר הערבי הסבורים כך.

+ תפישות הציבור ביחס למניעי הפילנתרופ הישראלי לתרום לתוכניות חברתיות

בחלק זה התכוונו לבחון מהם המניעים השונים של הפילנתרופ הישראלי לתרום תוך התייחסות למניעים תועלתניים, מניעים ערכיים ומניעים אישיים.

לוח 9 - תפישות הציבור ביחס למניעי פילנתרופים ישראלים לתרומה (באחוזים).

מגזר ערבי			מגזר חרדי			מגזר יהודי כללי			פילנתרופים תורמים מהמניעים הבאים
חיובי	בינוני	שלילי	חיובי	בינוני	שלילי	חיובי	בינוני	שלילי	
21.7	18.4	54.6	18.6	33	43.3	10.4	14.9	69.5	לקדם אינטרסים פוליטיים
19.4	17.8	58.6	16.5	27.8	49.5	10.2	16.7	67.2	קשרים עם מקבלי החלטות והשלטון
22.4	21.4	54.7	8.2	32	52.6	11.1	18.3	66.3	אינטרסים כגון יוקרה מוניטין
27.9	28.9	40.8	11.3	30.9	50.5	24.2	30.1	41.4	איכפת להם מאנשים אחרים
19.1	34.5	43.5	14.5	42.3	37.1	20.6	32.4	41.1	לקדם אינטרסים חברתיים
29.6	31.6	38.2	14.5	33	29.2	22.6	34.4	38.7	לעשות טוב לאנשים אחרים
21.3	30.6	43.4	22.6	40.2	24.7	25.3	29.6	34.6	סיבות אישיות או משפחתיות
26.3	24.7	46.1	10.3	21.6	57.7	32.2	30.3	28.7	אמונה דתית

חלק גדול מהמרוויינים סבורים כי פילנתרופים תורמים בגלל מניעים של אינטרסים ותועלת כמו יוקרה, מוניטין, כוח, יצירת קשרים עם השלטון ומקבלי החלטות ואינטרסים פוליטיים. זאת בשיעור הגדול יותר בציבור היהודי הכללי והנמוך ביותר בקרב הציבור החרדי:

בעוד ש 66.3% מהציבור היהודי הכללי סבור במידה רבה כי פילנתרופים תורמים מתוך אינטרסים כגון יוקרה ומוניטין, רק 52.6% מהציבור החרדי סבור כך, ו- 54.7% מהציבור הערבי.

בנוסף, 67.2% מהציבור היהודי הכללי סבור במידה רבה כי פילנתרופים תורמים לצורך יצירת קשרים עם מקבלי החלטות והשלטון וזאת לעומת 49.5% מהציבור החרדי ו- 58.6% מהציבור הערבי.

69.5% מהציבור היהודי הכללי סבר במידה רבה כי פילנתרופים תורמים על מנת לקדם אינטרסים פוליטיים.

לעומת זאת שיעור נמוך יותר מהמרוויינים מייחס לפילנתרופים מניעים אלטרואיסטיים יותר של אכפתיות, קידום אינטרסים חברתיים הקרובים לליבם ועשית טוב:

רק 41.4% מהמרוויינים במגזר היהודי הכללי ו- 40.8% מהמרוויינים במגזר הערבי סבורים במידה רבה כי פילנתרופים תורמים מאחר ואיכפת להם. בקרב הציבור החרדי שיעור גדול יותר של מרוויינים (50.5%) מייחסים לפילנתרופים מניע "אכפתיות".

שיעור דומה של מרואיינים בקרב הציבור היהודי הכללי והערבי סבור כי פילנתרופים תורמים על מנת לקדם אינטרסים חברתיים (41.1% מהציבור היהודי, 43.5% מהציבור הערבי). בקרב המרואיינים מהציבור הערבי, רק 20.6% סבורים כך. גם ביחס למניע "לעשות טוב לאנשים אחרים", רק 22.6% מהציבור החרדי סבור במידה רבה כי הוא מניע פילנתרופים לתרומה לעומת כ- 38% בקרב הציבור היהודי הכללי והערבי.

סיבות אישיות או משפחתיות אינן נתפשות כמניע משמעותי לתרומה בקרב הנשאלים. רק 34.6% מהמגזר היהודי הכללי ו- 24.7% מהמגזר החרדי סבורים כי פילנתרופים תורמים ממניעים אלה. בקרב הציבור הערבי שיעור גבוה יותר מהנשאלים (43.4%) סבור כך. אמונה דתית הוא המניע המרכזי שמייחסים בציבור החרדי לפילנתרופים, ו-57% מהציבור החרדי סבור במידה רבה כי הוא מניע פילנתרופים לתרומה. בקרב הציבור היהודי הכללי רק 28% סבורים כך לעומת 46% מהציבור הערבי.

+ תפישות הציבור ביחס למאפייני הפילנתרופ הישראלי

המטרה בפרק זה הנה לבחון כיצד תופשים הנשאלים את הפילנתרופ הישראלי- מהי ההגדרה העיקרית שלו ומהם מאפייניו העיקריים.

לוח 10 - תפישת הציבור ביחס להגדרת הפילנתרופ הישראלי בקרב המגזר היהודי הכללי, הערבי והחרדי (באחוזים).

	מגזר יהודי כללי			מגזר חרדי			מגזר ערבי		
	חיובי	בינוני	שלילי	חיובי	בינוני	שלילי	חיובי	בינוני	שלילי
אדם המעוניין לקדם עסקיו	9.3	17.2	67.4	60.8	24.7	8.3	49.4	23.7	16.1
אדם המעוניין להשפיע על השלטון	14.7	19	59.5	43.3	28.9	22.7	40.1	21.7	26.3
אדם עשיר	13.1	24.9	52	43.3	33	10.3	25.3	35.2	31.9
אדם התורם לחברה	14.7	33	44.4	53.6	30.9	10.3	37.2	31.3	22.7
אדם המוכן לסייע לחלשים	20.1	31.7	42.9	57.7	24.7	12.4	37.5	32.6	22.7
אדם שיש לו צורך מסוים לנדב את כספו לתוכנית/ פרויקט כלשהו	24.4	30.1	36	39.2	33	16.5	41.5	30.9	16.2
אדם שיש לו יותר מדי כסף והוא לא יודע מה לעשות איתו	46.6	20.8	23.1	19.5	25.8	50.5	24.6	22	41.7
אדם הפועל רגשות אשמה	48.7	58	19	14.5	15.5	57.8	23.7	16.4	47.1

המאפיין הבולט ביותר של הפילנתרופ הישראלי בעיני רוב הנשאלים הוא היותו אדם המעוניין לקדם את עסקיו. 67.4% מהציבור היהודי הכללי, 60.8% מהציבור החרדי ו-49.4% מהמגזר הערבי סבורים כך.

59.5% מהנשאלים במגזר היהודי הכללי, 43.3% מהמגזר החרדי ו-40.1% מהמגזר הערבי סבורים כי הפילנתרופ הישראלי הוא אדם המעוניין להשפיע על השלטון.

52% מהנשאלים במגזר היהודי הכללי ו-43.3% מהמגזר החרדי, אך רק 25.3% מהציבור הערבי סבורים כי הפילנתרופ הוא אדם עשיר.

44.4% מהנשאלים במגזר היהודי הכללי, 37.2% מהמגזר הערבי סבורים כי הפילנתרופ הישראלי הוא אדם התורם לחברה. לעומת זאת שיעור גדול יותר של נשאלים מהציבור החרדי סבור זאת (53.6%).

שיעור דומה, 42.9% מהנשאלים במגזר היהודי הכללי, 37.5% מהמגזר הערבי ו-57.7% מהציבור החרדי סבורים כי הפילנתרופ הישראלי הוא אדם המוכן לסייע לחלשים.

שיעור נמוך יותר של המרואיינים סבור כי הפילנתרופ הישראלי הוא אדם שיש לו צורך מסוים לנדב את כספו לתוכנית/ פרויקט כלשהו או אדם שיש לו יותר מדי כסף והוא לא יודע מה לעשות איתו.

רוב הנשאלים סבורים כי הפילנתרופ הישראלי אינו פועל מתוך רגשות אשמה (48.7% מהציבור היהודי הכללי, 57.1% מהציבור החרדי ו-47.1% מהציבור הערבי).

+ התחומים להם תורמים פילנתרופים ישראלים

בחלק זה מוצגות התפישות ביחס לתחומים המועדפים לתרומה על ידי פילנתרופים ישראלים בקרב שלושת המגזרים.

לוח 11 - התחומים העיקריים להם תורמים פילנתרופים ישראלים בתפישת המרואיינים (באחוזים).

התחומים לתרומה	מגזר יהודי כללי	מגזר חרדי	מגזר ערבי
1. רווחה	52.5	43.3	44.7
2. בריאות	36.9	30.9	40.8
3. חינוך	24.4	26.8	43
4. דת	9.3	21.6	8.6
5. תרבות	8.1	11.3	5.3
6. ספורט	7.5	1	19.1
7. ארגונים לשינוי חברתי	7	10.3	13.2
8. תהליך השלום	3.8	3.1	1.3
9. השכלה גבוהה	3.6	3.1	14
10. אמנות	1.8	0	2
11. דו קיום	0.5	1	11.5
12. אחר	36.4	27.8	20.7
13. לא יודע	20.4	28.9	9.2

התחומים המועדפים לדעת הנשאלים לתרומת הפילנתרופים הם רווחה, בריאות וחינוך. שיעור נמוך יותר של נשאלים סבור כי דת, תרבות, ספורט, ארגונים לשינוי חברתי, השכלה גבוהה ודו קיום הם תחומים להם תורמים פילנתרופים בישראל ורק חלק קטן מכל הנשאלים סבור כי תהליך השלום ואמנות הם תחומים מועדפים לתרומה.

באופן בולט, נשאלים במגזר החרדי סבורים יותר מהנשאלים בציבור היהודי הכללי ובמגזר הערבי שפילנתרופים בישראל תורמים לתחום הדת- 21.6% מהמגזר החרדי לעומת 9.3% במגזר היהודי ו- 8.6% במגזר החרדי. מעניין לראות כי מגמה זו, באופן פחות מובהק קיימת גם לגבי תחום התרבות. בקרב המגזר החרדי יותר מהמגזרים האחרים סבורים המרואיינים כי פילנתרופים תורמים לתחום התרבות (11.3%) לעומת 8.1% מהמגזר היהודי

ו- 5% מהמגזר הערבי.

נשאלים מהמגזר הערבי סבורים יותר מהנשאלים במגזר היהודי הכללי והחרדי כי פילנתרופים תורמים לתחום הספורט- 19.1% לעומת 7.5% במגזר היהודי הכללי ו-1% בקרב החרדים. כך גם לגבי תרומה לארגונים לשינוי חברתי, השכלה גבוהה ודו קיום. בעוד ש- 7% מהנשאלים במגזר היהודי הכללי סבורים כי ארגונים לשינוי חברתי הם תחום מועדף לתרומה על ידי פילנתרופים, בקרב החרדים סבורים כך 10.3% מהנשאלים ובקרב הערבים 13.2%. רק כ- 3% מהנשאלים במגזר היהודי הכללי והחרדי סבורים כי פילנתרופים תורמים למטרות השכלה גבוהה לעומת 14% בקרב הערבים. בדומה 0.5% מהנשאלים בציבור היהודי הכללי ו- 1% מהחרדים סבורים כי פילנתרופים תורמים לארגונים העוסקים בדו קיום לעומת 11.5% מהערבים.

+ התחומים להם חשוב לתרום.

בעוד שהשאלה הקודמת בחנה את התפישה ביחס לתחומים להם תורמים פילנתרופים, בחלק זה אנו מבקשים לבדוק מהם התחומים המועדפים לתרומה בעיני הציבור להם ראוי וחשוב לתרום.

לוח 12 - התפישות ביחס לתחומים העיקריים להם חשוב שיתרמו פילנתרופים ישראלים (באחוזים).

התחומים	מגזר יהודי כללי	מגזר חרדי	מגזר ערבי
1. רווחה	52.5	43.3	44.7
2. בריאות	36.9	30.9	40.8
3. חינוך	24.4	26.8	43
4. דת	9.3	21.6	8.6
5. תרבות	8.1	11.3	5.3
6. ספורט	7.5	1	19.1
7. ארגונים לשינוי חברתי	4.8	6.2	9.5
8. השכלה גבוהה	3.6	3.1	14
9. תהליך השלום	2.5	0	3.6
10. אמנות	1.6	0	1.3
11. דו קיום	1.1	27.8	12.2
אחר	32.4	0	12.2
לא יודע	9	1	6.3

התחומים להם חשוב לתרום בתפישת המרואיינים, הם רווחה, בריאות וחינוך. דת, תרבות, ספורט, ארגונים לשינוי חברתי, השכלה גבוהה ותהליך השלום הם תחומים להם חלק קטן יותר מהנשאלים סבורים כי חשוב לתרום לקידום. שיעור קטן מכל הנשאלים סבור כי אמנות ודו קיום הם תחומים מועדפים לתרומה.

בקרב החרדים 27.8% סבורים כי חשוב לתרום למטרות דו קיום ו- 21.6% מהנשאלים סבורים כי חשוב לתרום למטרות דת. זאת בעוד שרק 1% סבור כי חשוב לתרום למטרות ספורט ואין כלל הסבורים שחשוב לתרום לתהליך השלום ואמנות. בקרב הערבים 19.1% מהנשאלים סבורים כי חשוב לתרום לתחום הספורט (לעומת 7.5% מהציבור היהודי הכללי ורק 1% מהחרדים), 14% סבורים כי חשוב לתרום לתחום ההשכלה הגבוהה וזאת לעומת כ- 3% בקרב הציבור היהודי הכללי והחרדי. כמו כן 9.5% סבורים כי חשוב לתרום לתחום ארגונים לשינוי חברתי לעומת 4.8% מהציבור היהודי הכללי ו- 6.2% מהחרדים.

+ תפקיד הפילנתרופיה בתקופת מלחמת לבנון השנייה

איסוף הנתונים למחקר נערך שנה וחצי לאחר מלחמת לבנון השנייה במהלכה נטלה על עצמה הפילנתרופיה תפקידים ציבוריים שונים שזכו להתייחסויות שונות. מטרנתו היתה לבדוק כיצד הציבור בישראל תפש את תפקיד הפילנתרופיה במהלך המלחמה ומה עמדותיו בנושא.

לוח 13 - תפישות הציבור כלפי הפילנתרופיה בתקופת מלחמת לבנון השנייה (באחוזים).

מגזר ערבי			מגזר חרדי			מגזר יהודי כללי			הפילנתרופיה בזמן המלחמה
לא מסכים	גישה מעורבת	מסכים	לא מסכים	גישה מעורבת	מסכים	לא מסכים	באמצע גישה מעורבת	מסכים	
26.4	15.8	29.6	13.4	17.5	48.5	19.2	53	56.1	עשתה מה שהממשלה הייתה צריכה
23.3	15.5	33.2	25.8	16.5	36.1	18.5	14	53.4	ניצלה הזדמנות לשיפור מעמדה
22.4	14.1	36.1	4.2	14.4	66	13.8	10	65.1	מילאה תפקיד חיוני
18.1	18.1	32.9	29.9	18.6	20.6	32.8	17.4	25.1	הצהירה הצהרות יותר ממתן תמיכה ממשית

מעניינת תגובת המרואיינים כלפי תפקיד הממשלה והפילנתרופיה במלחמת לבנון השנייה. כ- 56.1% מקרב האוכלוסייה היהודית הכללית סבורים שהפילנתרופיה עשתה במהלך מלחמת לבנון השנייה מה שהממשלה הייתה צריכה לעשות. שיעורים נמוכים יותר נמצאו בקרב החרדים (48.5%) והערבים (29.6%).

שיעור דומה מקרב המגזר היהודי הכללי (53%) סבור שהפילנתרופים ניצלו את ההזדמנות לשיפור מעמדם בחברה הישראלית. גם במקרה זה נמצאו שיעורים נמוכים יותר בקרב החרדים (36.1%) והערבים (33.2%).

יחד עם זאת 65.1% מהציבור היהודי הכללי ו- 66% מהחרדים סבורים שהפילנתרופיה מילאה תפקיד חיוני בזמן המלחמה ולא הסתפקה בהצהרות בלבד. בקרב הערבים אחוז זה נמוך בהרבה (36.1%).

בנוסף, רק 25.1% מהמרואיינים מקרב המגזר היהודי הכללי סבור כי הפילנתרופיה הצהירה בזמן המלחמה הצהרות יותר מאספקת תמיכה ממשית. בקרב החרדים סבורים כך 20.6% ובקרב הערבים כ- 32.9%.

+ תרומה של יהדות התפוצות

תרומות של יהדות התפוצות תופסות נפח עיקרי מכלל התרומות במדינת ישראל. לאור המגמות השונות החלות על הפילנתרופיה מחו"ל, אנו מבקשים לבחון מה היחס של הציבור הישראלי ביחס לתרומה של יהדות התפוצות וכיצד הוא תופש את היקף התופעה.

לוח 14 - היחס בקרב המגזר היהודי הכללי, הערבי וקבוצת החרדים לתרומה של יהדות התפוצות לישראל (באחוזים).

מגזר ערבי	מגזר חרדי	מגזר יהודי כללי	היחס האישי כלפי תרומה של יהדות התפוצות
56.6	87.6	87.8	יחס חיובי ויחס חיובי מאוד
15.8	4.1	4.3	יחס שלילי ויחס שלילי מאוד
8.2	1	3.6	העדר יחס כלשהו
19.4	1	4.3	לא יודע

באשר לעמדות הציבור כלפי תרומות של יהדות התפוצות נמצא כי כ- 88% מהציבור היהודי הכללי והחרדי מגלה יחס חיובי מאוד כלפי תרומות אלו. בקרב הערבים, 56.6% מגלים יחס חיובי וחיובי מאוד כלפי תרומות אלו.

לוח 15 - הנימוקים ליחס כלפי התרומה של יהדות התפוצות לישראל (באחוזים).

הנימוקים ליחס כלפי תרומות יהדות התפוצות קוטלגו לפי אותן קטגוריות שהוזכרו קודם לכן בתוספת של קטגוריה נוספת והיא קשר עם התפוצות. קטגוריה זו מתייחסת לכך שבאמצעות תרומות יהודי התפוצות שומרים על קשר עם ישראל ומביאים לידי ביטוי ערכים של ציונות ושותפות בגורל:

הצדקה	מגזר יהודי כללי	חרדים	ערבים
פילנתרופיה ומדינה	7.5	5.2	0.3
הון ותרומה	2.5	0	3.3
היקף הפילנתרופיה	0	1	0.7
תוצאות הנתינה	23.3	20.6	16.8
מניעים	6.8	7.2	11.2
ערכים של צדקה ואחריות הדדית	3.4	11.3	15.1
קשר עם התפוצות	14.3	13.4	0

מהלוח ניתן לראות שהגישה החיובית כלפי תרומת יהדות התפוצות מתבססת בעיקר על שלושה גורמים מרכזיים: תוצאות הנתינה, הערכים המיוצגים בה וכן שמירת הקשר עם יהדות התפוצות. שמירת הקשר עם יהדות התפוצות אינה מהווה גורם כלשהוא בקרב הנשאלים מהמגזר הערבי.

באשר להיקף התרומות, רוב הנשאלים סבורים כי היקף התרומות של יהדות התפוצות לישראל הוא גבוה. בקרב הערבים שיעור הסבורים זאת, 72.1% גבוה יותר מאשר בקרב החרדים (59.9%) והמגזר היהודי הכללי (57.9%).

ב. תפיסת תהליך הפילנתרופיה ומעשי הפילנתרופים על פי משתני רקע נבחרים.

בחלק זה אנו מבקשים לבחון את מידת ההשפעה של משתני רקע שונים (מידת דתיות, מין, גיל, ארץ מוצא, השכלה והכנסה) על העמדות והתפישות של הציבור את תהליך הפילנתרופיה ומעשי הפילנתרופים. בחינת השפעת משתני רקע שונים מעלה כי משתני הרקע העיקריים המשפיעים על העמדות והתפישות של אוכלוסיות המחקר השונות הם: השכלה, הכנסה, ארץ מוצא ומידת דתיות. לעומת זאת לגיל ומין אין כל השפעה.

• באיזו מידה קיימת פילנתרופיה בישראל.

ביחס להיקף קיומה של פילנתרופיה בישראל נמצא כי בעוד שרמת ההשכלה לא משפיעה על התפישות ביחס להיקף קיומה של פילנתרופיה, ישנה השפעה למשתנה ההכנסה כמו גם לארץ המוצא.

בעלי הכנסה הגבוהה מהממוצע סבורים יותר מאחרים כי קיימת במידה רבה עד רבה מאוד פילנתרופיה בישראל (38.3% לעומת 29.3% בקרב בעלי הכנסה ממוצעת ו-32.6% בקרב בעלי הכנסה מתחת לממוצעת).

ילידי אירופה וארצות הברית סבורים יותר מקבוצות אחרות שקיימת פילנתרופיה בישראל (42.1% בהשוואה לאחוזים נמוכים יותר בקרב ילידי ישראל וילידי מדינות חבר העמים 33%-26.8% בהתאמה).

• העמדות ביחס לחלוקת העבודה הרצויה בין הממשלה והפילנתרופיה.

המשתנים שנמצאו משפיעים על העמדות ביחס ליחסי הגומלין הרצויים בין הפילנתרופיה והממשלה הם מידת דתיות, ארץ מוצא, השכלה והכנסה. בעיקר בולט בנושא יחסי הגומלין בין הפילנתרופיה והממשלה נושא ההכנסה וההשכלה.

• תפיסת האחריות הממשלתית ביחס לתוכניות חברתיות.

ההכנסה לא עושה הבדל מבחינת תפיסת האחריות של הממשלה כלפי תכניות חברתיות. בקרב כל רמות ההכנסה סבורים כ-63% כי תוכניות ופרויקטים חברתיים הם באחריות הממשלה.

• רק הפילנתרופיה צריכה ליזום תכניות חברתיות.

חילונים סבורים, יותר מדתיים וחרדים כי רק הפילנתרופיה צריכה ליזום תכניות חברתיות (34.4% לעומת 14.9% בקרב דתיים-חרדים ו-25% בקרב אלה המוגדרים כמסורתיים). ילידי ישראל יותר מקבוצות אחרות סבורים במידה רבה עד מידה רבה מאוד כי רק הפילנתרופיה צריכה ליזום תכניות חברתיות (33.5% בהשוואה לילידי אסיה ואפריקה-

14%, 14% בקרב אירופה וארצות הברית ו- 25.9% בקרב יוצאי ברית המועצות). בעלי הכנסה מתחת לממוצע סבורים כי רק הפילנתרופיה צריכה ליזום תוכניות חברתיות יותר מאחרים (32.5 לעומת 23.2% בקרב בעלי הכנסה ממוצעת ו- 15.4% בקרב בעלי הכנסה מעל לממוצעת).

• **הפילנתרופיה צריכה ליזום תוכניות חברתיות והממשלה צריכה לבצע.**

בעלי הכנסה מעל לממוצעת סבורים כך יותר מאשר בעלי הכנסה ממוצעת ומטה (49.1% לעומת 39% ו- 30.4% בהתאמה).

• **השפעת משתנים שונים על העמדות ביחס למניעים לתרומה ולמאפייני**

הפילנתרופ הישראלי.

משתני הרקע העיקריים שנמצאו בעלי השפעה על העמדות ביחס למניעי הפילנתרופים ולמאפיינים העיקריים שלהם הם השכלה והכנסה. משתנים נוספים שנמצאו משפיעים, אך במידה קטנה יותר הם ארץ מוצא ודתיות.

כאשר נבדקו הקשרים בין הכנסה והשכלה לבין תפישת המניעים המובילים והמאפיינים של פילנתרופים ישראלים לתרומה נמצא כי בעלי השכלה והכנסה גבוהה נוטים יותר מאשר בעלי הכנסה והשכלה ממוצעת או נמוכה לייחס לפילנתרופים הישראלים מניעים תועלתניים ואינטרסים. לדעתם הם תורמים על מנת ליצור קשרים עם מקבלי החלטות וגורמים בשלטון. בנוסף, הם סבורים כי המאפיין העיקרי של הפילנתרופ הישראלי הוא היותו אדם עשיר ובעל אמצעים.

לעומתם בעלי הכנסה והשכלה נמוכה נוטים יותר מאחרים לייחס לפילנתרופ הישראלי את המניע "בגלל שאיכפת להם". ולראות בו, יותר מאחרים, אדם המוכן לסייע לחלשים. יחד עם זאת הם סבורים יותר מאחרים כי מדובר באדם המאופיין ברגשות אשמה על האופן שבו הוא השיג את כספו והוא מנסה לנקות את מצפונו באמצעות הפעילות הפילנתרופית.

בעלי הכנסה והשכלה ממוצעת סבורים כי מדובר באדם שאינו יודע מה לעשות עם הכסף שלו ועל כן כנראה תורם אותו.

אנשים המוגדרים כדתיים וחרדים סבורים במידה רבה יותר ממסורתיים וחילוניים כי אמונה דתית היא מניע לתרומה- 55% מהדתיים והחרדים סבורים במידה רבה עד רבה מאוד כי אמונה דתית מהווה מניע לתרומה בעוד ש- 35% מהמסורתיים ו- 17% מהחילוניים סבורים כך.

לעומתם חילוניים יותר מדתיים ומסורתיים סבורים כי הפילנתרופ מונע מצורך לנדב את כספו (58.5% לעומת 41.2% בקרב חרדים/ דתיים ו- 54.9% בקרב המסורתיים). בנוסף, חילוניים מחזיקים בעמדה כי פילנתרופ הוא אדם עשיר יותר מאחרים – 58.5% לעומת 54.9% בקרב מסורתיים ו- 41.2% בקרב חרדים ודתיים.

ילידי ישראל סבורים כי הפילנתרופ הישראלי הוא אדם שיש לו צורך מסוים לנדב את כספו בעוד שילידי ארה"ב ואירופה סבורים כי המאפיין העיקרי של הפילנתרופ הישראלי הוא היותו אדם עשיר. ילידי מדינות חבר העמים לשעבר סבורים במידה הנמוכה ביותר כי הפילנתרופ הישראלי מתאפיין באחד ממאפיינים אלה.

• **תפקיד הפילנתרופיה בעת מלחמת לבנון השנייה**

לוח 34 - לפילנתרופיה היה תפקיד חיוני במהלך מלחמת לבנון השנייה- השפעת הכנסה.

הכנסה מעל לממוצע	הכנסה ממוצעת	הכנסה מתחת לממוצע	
73.7	78	63.8	מידה רבה עד מידה רבה מאוד
10.5	9.4	14.2	מידה בינונית
15.8	12.6	22	מידה מועטה עד במידה מועטה מאוד

בעלי הכנסה ממוצעת, יותר מאחרים סבורים כי הפילנתרופיה מלאה תפקיד חיוני במלחמת לבנון השנייה (לעומת 63.8% בקרב בעלי הכנסות מתחת לממוצע ו- 73.7 בעלי הכנסות מעל לממוצע).

דיון

העמדות הכלליות כלפי הפילנתרופיה בישראל הן חיוביות מאוד. רוב הציבור סבור כי מדובר בתופעה חיובית, וחלק קטן בלבד מהנשאלים סבור כי לא צריכה להיות כלל פילנתרופיה. הציבור החרדי מגלה עמדות חיוביות יותר מאשר האוכלוסייה היהודית הכללית והאוכלוסייה הערבית. באשר להיקפה וגודלה, ישנם כאלה הסבורים כי היא נמצאת בהיקף גדול בישראל. במיוחד נכונים דברים אלה לגבי בעלי ההכנסות הגבוהות הסבורים כך יותר מבעלי ההכנסות הנמוכות, וכן בקרב החרדים.

יחס דומה אנו מוצאים בקרב שלושת המגזרים כלפי התרומות של יהדות התפוצות לישראל. מפתיע במעט הנתון של המגזר הערבי שהרי תורמים יהודיים רבים מסייגים את תרומתם למגזר זה.

הספרות מצביעה על קיומם של מניעים תועלתניים ואלטרואיסטים לנתינה פילנתרופית, במניעים תועלתניים לא נמצאה התייחסות לתועלות מוחשיות אלא למניעים תועלתניים "פנימיים" של סיפוק והנאה מהנתינה (Anderoni, 2006), מוניטין (Harbaugh, 1998) והנאה מהשירותים אותם מממנת הפילנתרופיה (Anderoni, 2006). כמו כן נמצאו מניעים אלטרואיסטים של רצון להיטיב עם האחר הכוללים מניעים ערכיים ודת (Bekkers, 2004; Toppe & Kirsch, 2003; Schneewind, 1996).

בעלי הכנסה והשכלה גבוהה, בסקר הנוכחי, סבורים כי הפילנתרופים מפקים תועלת אישית מהתרומה המתייחסת לצבירת כוח, מוניטין, יוקרה וקשרים עם קובעי המדיניות ומקבלי החלטות. ביטוי לכך אנו מוצאים בפרסומים הרואים אור מעת לעת באשר ליחסם של בני המעמד הסוציו אקונומי הבינוני והגבוה כלפי הפילנתרופים.

לעומת זאת, ניתן לראות כי בעלי הכנסה והשכלה נמוכה נוטים יותר מבעלי הכנסה והשכלה גבוהה ליחס לתורמים מניעים אלטרואיסטים של אכפתיות, וזאת על רקע העובדה כי הם הנהנים העיקריים ממיזמים ותכניות חברתיות שחלקן ממומן ע"י הפילנתרופיה.

בנוסף להבנת המניעים של הפילנתרופים לתרומה, בתפישת הנחקרים, נבדקה גם השאלה מהם התחומים המועדפים על הפילנתרופים לתרומה. תחומים אלה הם רווחה, בריאות וחינוך, תחומים שעל פי תפישתם חלה בה נסיגה משמעותית עקב קיצוצים מתמשכים בתקציבים הממשלתיים. הציבור הישראלי הנזקק לשירותים אלה מבין היטב את משמעות השינויים התקציביים ועל כן גם סבור שהפילנתרופיה ממלאת או צריכה למלא את החלל שנוצר בעקבות נסיגת הממשלה, במיוחד בתחומים שהם בגדר מענה לצרכים

המיידיים שלהם. באשר לתחומים אחרים כמו תמיכה בארגוני תרבות ואומנות, הם אינם אלה העומדים בראש סדר העדיפויות להשקעה פילנתרופית בתפישת הציבור. הדבר דומה להיררכיית הצרכים של מסלאו (1954), לפיה מילוי הצרכים הפיזיולוגים קודם למילוי הצרכים של המימוש העצמי. השכלה גבוהה, צריכת אומנות ותרבות וחיפה לדו-קיום אינם בסדר העדיפויות של "האזרח הממוצע", אלא רק של חלק מהציבור. מכאן מובן סדר העדיפויות אותו מייחסים הקהלים השונים לפילנתרופים.

ביחס לחלוקת עבודה עם הממשלה נמצא כי רוב הציבור רואה בפילנתרופיה תוספת והשלמה ולא תחליף לממשלה. למרות הניכור והיחס הלא אוהד של הציבור כלפי הממשלה עדיין היא נתפשת כממלאת תפקיד מרכזי בחיים החברתיים והכלכליים והציבור לא משחרר אותה מהאחריות הזו.

יחד עם זאת, מפתיע מעט היה למצוא כי בעלי הכנסה נמוכה מהממוצע אינם סבורים באותה המידה כמו הקבוצות האחרות כי תוכניות ופרויקטים חברתיים הם באחריות הממשלה. ההסבר לכך הוא שלדעת אנשים הנמנים על הסטאטוס הסוציו אקונומי הנמוך הממשלה אינה מספקת את המענים לצרכים שלהם. לעומתם אלה הנמנים על הסטאטוס הסוציו אקונומי הגבוה סבורים שעל הממשלה להקטין ולצמצם את חלקה באספקת השירותים ועל כן אינם סבורים שאלה צריכים להיות באחריות הממשלה.

בדומה, גם בקרב הציבור הערבי, ציבור הנהנה פחות ממגזרים אחרים משירותים ממשלתיים בתחומים שונים, נמצא כי רק כמחצית מהנשאלים סבורים כי תוכניות ופרויקטים חברתיים הם באחריות הממשלה.

גם במגזר החרדי נמצא שמרביתו סבור כי תוכניות ופרויקטים חברתיים הם באחריות הממשלה. הדבר עקבי עם ממצא ההכנסה שצוין קודם לכן מאחר וחלקים ניכרים ממגזר זה הם בעלי הכנסות נמוכות יחסית. בנוסף, השיעור הנמוך יחסית של החרדים הסבורים כי ישנה אחריות ממשלתית לאספקת שירותים חברתיים יכול להיות מוסבר על ידי שיעור גבוה של השתתפות קהילתית בקרב הקהל החרדי גבוהים ושימוש פחות במסגרות הציבוריות הממסדיות.

יחד עם זאת, מרבית הציבור היהודי הכללי סבור כי זהו תפקידה של הממשלה ליזום פרויקטים ותוכניות חברתיות, בעוד שלמעלה ממחצית הנשאלים סבורים כי זהו תפקידה של הפילנתרופיה. הציבור הישראלי ברובו, למרות הטענות המושמעות על ידו כלפי הממשלה בשורה ארוכה של תחומים, אינו משחרר את הממשלה מאחריות לתחום החברתי. מעניינת

ההתייחסות של אלה הנמנים על הסטאטוס הסוציו אקונומי הגבוה לתפקיד הפילנתרופיה. אלה מאמינים ומבטאים זאת שאכן הפילנתרופיה צריכה ליזום תכניות חברתיות וזאת לאור כשלון הממשלה באספקת שירותים חברתיים וחינוכיים. ממצא דומה נמצא לגבי עמדות ילידי הארץ כלפי הפילנתרופיה בהשוואה לאלה שמקום הולדתם אינו ישראל. ייתכן וגם הם רואים את מחדלי הממשלה וקוצר ידה ומייחסים חשיבות רבה ליוזמה של גורמים פרטיים ועסקיים. חיזוק נוסף לכך שהציבור רואה חשיבות לקיומה של פילנתרופיה בישראל הוא הרוב הגדול של הנשאלים הסבור כי על הממשלה לעודד פילנתרופיה באמצעות מיסוי, למעט האוכלוסייה הערבית הסבורה מעט אחרת.

באשר לתפקיד הפילנתרופיה בזמן מלחמת לבנון השנייה- הסקר מצביע באופן ברור כי רוב הציבור היהודי (הכללי והחרדי) סבור כי הפילנתרופיה מלאה תפקיד חיוני בזמן המלחמה ולא הסתפקה בהצהרות בלבד. מחצית הציבור היהודי הכללי והחרדי היו סבורים כי הפילנתרופיה עשתה במהלך מלחמת לבנון השנייה מה שהממשלה הייתה צריכה לעשות. באותו הזמן, שיעור דומה בציבור היהודי הכללי סבר כי פילנתרופים ניצלו את ההזדמנות לשיפור מעמדם בחברה הישראלית.

נמצא כי דווקא בעלי הכנסה מתחת להכנסה הממוצעת, סברו במידה הקטנה ביותר כי הפילנתרופיה מלאה תפקיד חיוני במלחמת לבנון השנייה. הדבר מפתיע מאחר וזהו הציבור העיקרי שנהנה משורה של מיזמים פילנתרופים בעלי נראות תקשורתית גדולה בזמן המלחמה, במיוחד פינוי תושבים למרכז הארץ. לעומתם בעלי הכנסה ממוצעת סבורים כי הפילנתרופיה מלאה תפקיד חיוני במלחמת לבנון השנייה.

אלה הם ממצאים המתאימים גם לתופעות חברתיות אחרות. מעמד הביניים מייחס לתופעות חברתיות חשיבות רבה יותר מאחרים, במיוחד בעלי הכנסות נמוכות. הם גם אלה הנוטלים בעול אספקת השירותים לאוכלוסיות החלשות. ה"עשירים" התורמים שהתייצבו ראשונים לעזרת אלה שסבלו מהמלחמה, עוד בטרם נערכה לכך הממשלה, הבינו טוב יותר את תפקידי הפילנתרופיה בתקופה זו.

דת ותרומה

נמצא ממחקרים אחרים (ראה סקירה אצל רודיך, 2007) שישנו קשר הדוק בין דת ותרומה ובין מידת דתיות ותרומה. שיעור הנתינה בקרב דתיים גבוה מאוד יחסית לכלל האוכלוסייה ובעיקר כאשר נלקחות בחשבון נתינה למסגרות ומטרות דתיות (Eckel & Grossman, 2004). ממצאי הסקר מחזקים ומדגישים קשר זה. בקרב החרדים העמדות הכלליות ביחס לקיומה

של פילנתרופיה בישראל הן החיוביות ביותר מקרב קבוצות הנשאלים האחרות. בקרב אלה המוגדרים מסורתיים ודתיים נמצא כי ישנו שיעור גדול יותר של תמיכה בפילנתרופיה מאשר בקרב חילונים.

בדומה, העמדות בקרב החרדים נמצאו חיוביות יותר ביחס למניעי הפילנתרופים. שיעור גבוה מהם (יחסית למגזרים האחרים) מייחס לפילנתרופים מניע אלטרואיסטי של אכפתיות. חרדים ודתיים נוטים יותר לראות באמונה דתית מניע לתרומה של פילנתרופים, ולראות בפילנתרופ אדם המוכן לסייע לחלשים ואדם התורם לחברה.

כמו כן, דתיים וחרדים סבורים פחות מאחרים כי מאפיין עיקרי של הפילנתרופ הוא היותו אדם עשיר. הדבר נובע מערכים מושרשים של נתינה לצדקה, קיום גמילות חסדים ומצווה מהתורה לתמיכה בחלשים, כמו גם מערכות מפותחות של עזרה הדדית.

קיום מערכות של עזרה הדדית, שיעורי השתתפות קהילתית גבוהים ושימוש קטן יותר במסגרות הציבוריות הממסדיות יכולים גם להסביר את השיעור נמוך יחסית של החרדים הסבור כי ישנה אחריות ממשלתית לאספקת שירותים חברתיים. באופן בולט, נשאלים במגזר החרדי סבורים יותר מאחרים שפילנתרופים בישראל תורמים לתחום הדת.

עמדות המגזר הערבי ביחס לפילנתרופיה

נמצאה תמונה מורכבת ומעניינת ביחס לעמדות ותפישות האוכלוסייה הערבית כלפי פילנתרופיה.

המגזר הערבי על פי סקר זה, מייחס חשיבות רבה למעורבות קהילתית ומעורבות אזרחים בתוכניות ופרויקטים חברתיים. שיעור גדול מהערבים מייחס לפילנתרופיה תפקיד "תחליפי" לממשלה וסבור כי זהו רק תפקידה של הפילנתרופיה ליזום תוכניות חברתיות וכי תוכניות ופרויקטים חברתיים אינם באחריות הממשלה.

הממצא לגבי תפישת המעורבות האזרחית של הערבים מפתיע במידה רבה וזאת בשל שיעור נמוך יחסית של מעורבות אזרחית שלהם. כמו כן אנו עדים למעורבות קטנה יחסית של הפילנתרופיה הישראלית והיהודית מחו"ל במגזר הערבי כמו גם השמעות טענות נגד השתתפות המגזר בפרויקטים לאומיים. יש להניח, בהקשר זה, כי תחושת הקיפוח והאפליה של המגזר הערבי כלפי הממשלה דוחפת אותו להדגיש את חשיבות הפילנתרופיה כספקית שירותים ויזומת תכניות במקום וכתחליף לחוסר העשייה המספקת של הממשלה.

מפתיעות גם העמדות החיוביות יחסית (אף כי בשיעור נמוך ביחס למגזרים האחרים) ביחס לתרומה של יהדות התפוצות. ההנמקה לעמדות אלה, בין היתר היא ההכרה

בתרומה של תרומות אלה להקמה וביסוס מדינת ישראל, כמו גם ציפייה למהלך דומה של פילנתרופים ערבים.

ביחס להיקף הפילנתרופיה, הסקר מלמד כי הערבים הציגו את השיעור הנמוך ביותר מכלל הנשאלים הסבור כי בישראל מידה רבה של נתינה פילנתרופית. הדבר נובע מכך שהציבור הערבי נהנה פחות מתרומות פילנתרופיות של יהדות התפוצות ושל תורמים ישראלים ומכך שתופעת הפילנתרופיה למגזר הערבי ובמגזר עצמו נמצאת בחיתוליה. בהקשר זה נציין כי אין כמעט פילנתרופים ערבים ופילנתרופים יהודיים וישראלים אשר תורמים למגזר הערבי. כמו כן ייתכן גם שמושג הפילנתרופיה אינו מוטמע דיו (זידאן 2005), בדומה לממצאים אחרים על שיעור השתתפות אזרחית במגזר הערבי.

השלכות למדיניות ולפרקטיקה של הפילנתרופיה

ראשית, על הפילנתרופים להבין כי הציפייה מהם היא לא להחליף את הממשלה. הציבור על כל חלקיו עדיין רואה בממשלה את הארגון המרכזי הקובע מדיניות והאחראי על התכניות החברתיות והשירותים החברתיים. הפילנתרופיה משלימה או מוסיפה באמצעות השקעותיה כמו גם יוזמת תכניות שהממשלה מתקשה או לא יכולה להפעיל אותן.

שנית, על הממשלה והפילנתרופיה להיות מתואמים, לפחות במספר תחומים אותם רואה הממשלה כמועדפים להשקעה ולפיתוח כמו: רווחה, חינוך, בריאות. כמובן שהפילנתרופ חופשי להשקיע על פי האידיאולוגיה המוצהרת שלו, המטרות שהוא מציב ויעדיו האישיים, אך ישנו גם מקום להידוק שיתוף הפעולה בינו ובין הממשלה.

שלישית, למרות שמרבית הציבור תומך במעשה הפילנתרופי, עדיין חלקים רבים בו מייחסים לו כוונות של הפקת תועלת אישית, השגת כוח, קשרים עם השלטון ומניעים אחרים. לאור זאת נראה כי על הפילנתרופים לשכלל את מערכת יחסי הציבור שלהם ולהציג לקהלי היעד השונים שמעבר ליחס האמביוולנטי כלפיהם, יש בתרומות שלהם כדי לקדם נושאים ותכניות חברתיות שונות, לסייע לאוכלוסיות במצוקה, לפתח תכניות ברמה הלאומית ולהוות שותף לממשלה ולא מתחרה שלה. מתכונת פעולה אחרת שיכולה לסייע בשיפור האופן בו הפילנתרופיה נתפשת בעיני הציבור היא לצמצם את החשיפה הציבורית של הפילנתרופים ומעשיהם ולאמץ תרומה בסתר שמתקשרת יותר לנתינה אלטרואיסטית ופחות למניעים תועלתניים שונים (Bekkers, 2004).

הסקר המונח לפניכם הינו ראשון בסוגו אשר למד את עמדות הציבור כלפי הפילנתרופיה בישראל. העובדה שתהליך הפילנתרופיה מתעצם ומעורבותם של פילנתרופים ישראלים ויהודים גדלה במציאות בישראל מחייבת אותנו ללמוד לא רק על מניעיהם, פעילותם והתרומות שלהם. אפקטיביות הפעולות שלהם נמדדת גם בהערכה של מקבלי השירותים והנהנים מהתכניות היזומות על ידם את התרומה שלהם לקידום רווחתם. בהיבט זה מספק הסקר מידע חשוב לפילנתרופיה ולמוסדות המדינה. אם ישכילו לעשות בו שימוש נכון, הן מניעיהם והן מעשיהם ותרומתם, יובנו טוב יותר על ידי הנהנים בפועל ובכוח מהשקעותיהם.

מקורות

בן צורי רוני (2008). אחריות חברתית ומעורבות עסקים בקהילה - מדדים כמותיים של מעורבות עסקים בקהילה. מנהל מחקר וכלכלה משרד התעשייה, המסחר והתעסוקה-ירושלים.

Retrieved <http://www.tamas.gov.il/NR/rdonlyres/F560781Eww-4C57-4557-926F-BE97F425FA83/0/X8206.pdf>

ברטל ישראל (2004). תורתם אומנותם: על חברה וכלכלה ביישוב היהודי הטרומי ציוני בארץ ישראל. עיונים בתקומת ישראל, 14 : 35-53.

----- (1984). משה מונטיפיורי וארץ-ישראל. קתדרה : לתולדות ארץ-ישראל וישובה, 33 : 149-160.

גל, ג'. (2004). ביטחון סוציאלי בישראל. ירושלים : מאגנס.

גדרון בני, אלון יעל, שלנגר אביטל ושוורץ רביב (2006) מגזר הקרנות הפילנתרופיות וארגוני המימון בישראל. המרכז לחקר המגזר השלישי- באר שבע.

דורון, א. (2007). עיצוב מדיניות הרווחה בישראל 2000-2005. בתוך א. אבירם, ג. גל וי. קטן (עורכים) מדיניות חברתית בישראל מגמות וסוגיות. מרכז טאוב- ירושלים.

----- (2003). מדינת הרווחה בעידן של צמצומים : מבט מתחילת המאה ה-21, חברה ורווחה, כרך כ"ג, 275-294.

הזנפלד יחזקל (2005). מדינת הרווחה במעבר מה יהיה תפקיד מגזר המלכ"רים. בטחון סוציאלי 70 (4) : 13-31.

זידאן, א. (2005). התנדבות תרומות ועמדות כלפי ארגונים בחברה הערבית פלסטינית בישראל- בחינה מחודשת. באר-שבע : אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, המרכז הישראלי לחקר המגזר השלישי.

יונה, ח. (2006). האם מתן תמריצי מס לתורמים מגדיל את התרומות למלכ"רים בישראל? : עבודת גמר לתואר מוסמך במדיניות ציבורית, האוניברסיטה העברית בירושלים.

כץ, ח', לוינסון, א', וגדרון, ב' (2007). סקר דפוסי תרומה והתנדבות 2006. באר-שבע : אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, המרכז הישראלי לחקר המגזר השלישי.

סילבר אילנה פ. (2008). עידן הפילנתרופים? המקרה הישראלי. חברה אזרחית ומגזר שלישי בישראל ב(1)32-9.

----- (2007). כריזמה ובניית מוסדות בשדה פילנתרופי בהתהוות : המקרה

הישראל. מתוך חנה הרצוג, טל כוכבי, שמשון צלניקר (עורכים) דורות, מרחבים, זהויות: מבטים עכשוויים על חברה ותרבות בישראל: לשמואל נח אייזנשטדט בהגיעו לגבורות. תל אביב: הקיבוץ המאוחד.

פרידמן מנחם (2000). חברה במשבר לגיטימציה היישוב הישן האשכנזי 1900-1917. מוסד ביאליק ירושלים.

קטן, י. (2007). הפרטה חלקית של שירותי רווחה אישיים. בתוך א. אבירם, ג. גל וי. קטן (עורכים) מדיניות חברתית בישראל מגמות וסוגיות. מרכז טאוב- ירושלים.

----- (1996). מעורבות ארגונים לא ממשלתיים בשירותי הרווחה האישיים. בתוך י. קטן (עורך) שירותי רווחה אישיים-מגמות ותמורות. ת"א: רמות.

רודיך אבישג (2007). לא רק אהבת האדם - הפילנתרופיה בראי התיאוריה והמחקר. המרכז לחקר הפילנתרופיה בישראל - ירושלים.

רוטשילד (1969). החלוקה: יחסי יהודי הגולה ויהודי ארץ ישראל 1860-1810. ראובן מס- ירושלים.

שמעוני ברוך, (2008). עסקים ופילנתרופיה חדשה בישראל- אתנוגרפיה של תורמים גדולים. המרכז לחקר הפילנתרופיה בישראל- ירושלים.

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, בדפוס. סקר הוצאות והכנסות- מלכ"רים- ממצאים ראשוניים. ירושלים.

Retrieved http://www.cbs.gov.il/reader/newhodaot/hodaa_template.html?hodaa=200808063

רשות המיסים בישראל (2008). זיכוי במס בשל תרומות למוסד ציבורי לפי סעיף 46 בשנת 2003. מסמך פנימי.

Andreoni, J. E. (2006). Philanthropy (pp. 1201–1269). In J. Mercier-Ythier, S. C. Kolm, & L. A. Gerard-Varet (Eds.), *Handbook of the economics of giving, altruism and reciprocity*. Vol 2. Amsterdam: Elsevier.

Anheier, H. K., & List, R. (2005). *A dictionary of civil society, philanthropy, and the non-profit sector* (1st ed.). New York: Taylor & Francis Routledge.

Arnove, Robert F. (1982). *An introduction. Philanthropy and cultural imperialism- the foundations at home and abroad*. Indiana University press- Bloomington.

- Bekkers, R. (2004). *Giving and volunteering in the Netherlands: Sociological and psychological perspectives*. PhD dissertation, Utrecht University. Retrieved May 26, 2007, from: <http://igitur-archive.library.uu.nl/dissertations/2006-0329-200032/title.pdf>.
- Berkowitz Michael (1996). Toward an understanding of fundraising, philanthropy and charity in Western Zionism 1897–1933. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 7(3): 241-258.
- Cohen Steven M. & Liebman Charles S. (2000) Israel and American Jewry in the Twenty-First Century. in Allon Gal & Alfred Gottschalk (eds) *Beyond Survival and Philanthropy: American Jewry and Israel*. Cincinnati: Hebrew Union College Press.
- Eckel, C. C., & Grossman, P. J. (2004). Giving to secular causes by the religious and nonreligious: An experimental test of the responsiveness of giving to subsidies. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 33(22): 271–289.
- Garrett, Geoffrey. (1998). *Partisan Politics in the Global Economy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Greene Jay P. (2005) Buckets into the sea: why philanthropy isn't changing schools, and how it could in Hess, Fredrick M (ed) *With the best of intentions- how Philanthropy is reshaping K-12 education*. Cambridge Massachusetts: Harvard education press.
- Harbaugh, T. W. (1998). The prestige motive for making Charitable Transfers. *The American Economic Review*, 88(2): 277–282.
- Hess, Fredrick M. (2005). Conclusion. in Hess, Fredrick M (ed) *With the best of intentions- How Philanthropy is reshaping K-12 education*. Cambridge Massachusetts: Harvard education press.
- Husbands Winston, McKechnie A-J. and Leslie Fleur (2001) *Scan of Research on Public Attitudes Towards the Voluntary Sector- Final Report*. Toronto, Ontario; Canadian Centre for Philanthropy. Retrieved <http://www.ginsler>.

com/documents/vsi_attitudes.pdf

- Ilchman, W. F., Queen, E. L., & Katz, S. N. (1998). An introduction In W.F. Ilchman, E. L. Queen, & S. N. Katz (Eds.), *Philanthropy in the world's tradition*. Bloomington Ind.: Indiana University Press.
- Maslow, Abraham H. (1954). *Motivation and personality*. New York : Harper and bros.,
- Miller S. K. (2000). Consequences of reducing Non-response. *National Telephone Survey Public Opinion Quarterly* (64) 125-148.
- Naor, Mordechai (1986). Edmond De Rothschild and Zionism. *Studies in Zionism*, 7 185-197.
- Ostrower, F. (1995). *Why the wealthy give: The culture of elite philanthropy*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- Payton, L. R (1988). *Philanthropy – Voluntary action for the public good*. New York: Macmillan Publishing Company.
- Putnam Robert D.(2000) *Bowling Alone New York: Simon and Schuster*.
- Radley, Alan & Kennedy, Marie (1995). Charitable giving by individuals: A study of attitudes and practice. *Human Relations*, 48(6); 685-710.
- Reich Rob (2006) Philanthropy and its uneasy relation to equality. In William Damon & Susan Verducci (eds) *Taking Philanthropy Seriously- Beyond noble intentions to responsible giving*. Bloomington Indianapolis: Indiana university Press.
- Schneewind, J. B (1996). Philosophical ideas of charity: Some historical reflection. In J. B. Schneewind (Ed.), *Giving – Western ideas of philanthropy*. Bloomington, Ind.: Indiana University Press.
- Stock, Ernest, 1987. *Beyond partnership : the Jewish Agency and the Diaspora, 1959-1971*. New York, N. Y. : Herzl Press.
- Toppe, C., & Kirsch, A. D. (2003). *Faith and philanthropy: The connection between charitable behavior and giving to religion*. Giving and Volunteering in the United States Series. Independent Sector. Retrieved February 3, 2007,

from:

<http://www.independentsector.org/PDFs/faithphil.pdf>.

Wright, K. (2002). Generosity vs. Altruism: Philanthropy and Charity in the United States and United Kingdom. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 12(4), 399–416.

עיתונות

עמירם ברקת (15.8.2007) "היקף התרומות שזורם לישראל מחו"ל נאמד ב-1.25 עד 2 מיליארד דולר לשנה; בעלי הון ישראלים תורמים מעט מאוד" *TheMarker.com*.

Retrieved April 5, 2008, from:

http://www.themarker.com/tmc/article.jhtml?log=tag&ElementId=skira20070815_39567

הדר חורש (02.02.2007) "אני מתכוון לתרום את מרבית הונ"י הארץ.

Retrieved April 5, 2008, from:

<http://haaretz.com/hasite/pages/ShArtPE.jhtml?itemNo=821223&contrassID=2&subContrassID=6&sbSubContrassID=0>

רוני לינדר-גנץ (30.04.2008) "רפואה בחסות המיליארדרים: אילי ההון ממלאים את הוואקום שנוצר מהחסד התקציבי של בתי החולים בארץ" *TheMarker.com*.

Retrieved April 5, 2008, from:

http://www.themarker.com/tmc/article.jhtml?log=tag&ElementId=skira20080430_979243

עידו סולומון (28.01.2008) "עסקים תרמו לקהילה 1.1 מיליארד שקל בשנת 2006; הסכום עתיד לגדול ב-200 מיליון שקל מדי שנה" *TheMarker.com*.

Retrieved April 5, 2008, from:

http://www.themarker.com/tmc/article.jhtml?log=tag&ElementId=is20080128_54353

נספחים

נספח 1 - שאלון סקר עמדות כלפי פילנתרופיה ישראלית - ינואר 2008

שלום, שמי _____ ואני מראיין מהאוניברסיטה העברית בירושלים. נבחרת באופן אקראי להשתתף בסקר דעת קהל העוסק בנושאים חברתיים. חשוב לנו מאד שכול מי שנדגם אכן ישתתף בסקר כדי להבטיח את איכותו. אנו מבטיחים שתשובותיך תישמרנה בסודיות ותשמשנה לצורך מחקר בלבד.

1. בן כמה אתה _____ ?

למי שלא ענה :

2. לאיזו קבוצת גיל אתה משתייך?

21-22	1
23-29	2
30-39	3
40-49	4
50-59	5
60-69	6
70+	7

3. מין

גבר	1
אישה	2

4. כאשר אתה שומע את המושג פילנתרופיה, מה הדבר הראשון שעולה לך בראש?

לא להקריא:

1. תרומת כספים של אנשים עשירים מאד

2. תרומה של כסף רב

3. תרומת כספים של הציבור הרחב

4. סיוע לממשלה בקידום נושאים תרבותיים/חברתיים/חינוכיים

5. התנדבות בארגונים ללא מטרת רווח (עמותות)

6. מתן תרומות וצדקה לעניים

7. מתן מעשר (באסלם : אלזכאה, בערבית : الزكاة)

8. הקמת קרן

9. עניים

10. עזרה לזולת

11. אנשים טובים

12. אחר _____

99. לא יודע / שום דבר מיוחד

למראיין הקרא לכולם :

פילנתרופיה היא תרומה של אנשים עשירים ואנשי עסקים, בהיקף ניכר, למטרות ציבוריות וחברתיות שונות.

5. באופן כללי, האם לדעתך, פילנתרופיה היא תופעה בעיקר חיובית או בעיקר שלילית?

1. בעיקר חיובית

2. בעיקר שלילית

3. לפעמים חיובית ולפעמים שלילית ← 6. האם תוכל לפרט כיצד זה בא לידי ביטוי

4. אחר _____

5. לא להקריא: לא יודע

אם ענה 1 או 2 :

7. מדוע לדעתך פילנתרופיה היא תופעה [בעיקר חיובית / בעיקר שלילית] בהתאם

לתשובתו בשאלה 5?

8. באיזו מידה לדעתך, קיימת בישראל פילנתרופיה, כלומר תרומה של אנשים עשירים

ואנשי עסקים, בהיקף ניכר, למטרות ציבוריות וחברתיות שונות?

לא להקריא: לא יודע/ אין תשובה	במידה מועטה מאד	במידה מועטה	במידה בינונית	במידה רבה	במידה רבה מאד
9	1	2	3	4	5

באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים עם כל אחד מהמשפטים הבאים:

מאד מסכים	די מסכים	באמצע	לא כל כך מסכים	מאד לא מסכים	לא להקריא: לא יודע/ אין תשובה
5	4	3	2	1	9
5	4	3	2	1	9
5	4	3	2	1	9
5	4	3	2	1	9
5	4	3	2	1	9

14. האם לדעתך בישראל, הפילנתרופיה צריכה להיות כתוספת לפעילות הממשלה או

במקום פעילות הממשלה?

1. כתוספת לפעילות הממשלה

2. במקום פעילות הממשלה

3. לא להקריא: לא צריכה להיות פילנתרופיה כלל

4. לא להקריא: לא יודע

15. באיזו מידה לדעתך, צריכים בעלי הון בישראל לתרום כספים לתכניות ופרויקטים

חברתיים?

במידה רבה מאד	במידה רבה	במידה בינונית	במידה מועטה	במידה מועטה מאד	לא להקריא: לא יודע/ אין תשובה
5	4	3	2	1	9

פילנתרופים ישראלים, כלומר נדבנים ישראלים, תורמים כספים מסיבות שונות. באיזו

מידה לדעתך, כל אחד מהדברים הבאים גורם לפילנתרופים ישראלים לתרום כספים?

פילנתרופים ישראלים תורמים כספים:	במידה רבה מאד	במידה רבה	במידה בינונית	במידה מועטה	במידה מועטה מאד	לא להקריא: לא יודע/ אין תשובה
16. בגלל שאכפת להם מאנשים אחרים	5	4	3	2	1	9
17. בגלל אינטרסים אישיים כמו יוקרה, מוניטין או כוח	5	4	3	2	1	9
18. בכדי ליצור קשרים עם מקבלי ההחלטות והשלטון	5	4	3	2	1	9
19. מסיבות אישיות או משפחתיות	5	4	3	2	1	9
20. בכדי לקדם אינטרסים פוליטיים	5	4	3	2	1	9
21. בכדי לעשות טוב לאנשים אחרים	5	4	3	2	1	9
22. בכדי לקדם אינטרסים חברתיים	5	4	3	2	1	9
23. בגלל אמונה דתית	5	4	3	2	1	9

באיזו מידה לדעתך, הפילנתרופ הישראלי הוא:

	במידה רבה מאד	במידה רבה	במידה בינונית	במידה מועטה	במידה מועטה מאד	לא להקריא: לא יודע/ אין תשובה
24. אדם המוכן לסייע לחלשים	5	4	3	2	1	9
25. אדם עשיר	5	4	3	2	1	9
26. אדם המעוניין בקידום עסקיו	5	4	3	2	1	9
27. אדם המעוניין להשפיע על השלטון	5	4	3	2	1	9
28. אדם שיש לו צורך מסוים לנדב את כספו לפרויקט או תכנית כלשהי	5	4	3	2	1	9
29. אדם שיש לו יותר מידי כסף והוא לא יודע מה לעשות אתו	5	4	3	2	1	9
30. אדם התורם לחברה	5	4	3	2	1	9
31. אדם שיש לו רגשות אשמה על האופן בו הוא השיג את כספו והוא מנסה לנקות את מצפונו	5	4	3	2	1	9

32. מבין ההגדרות הללו, מהי לדעתך ההגדרה המאפיינת ביותר את הפילנתרופ

הישראלי?

1. אדם המוכן לסייע לחלשים
2. אדם עשיר
3. אדם המעוניין בקידום עסקיו
4. אדם המעוניין להשפיע על השלטון
5. אדם שיש לו צורך מסוים לנדב את כספו לפרויקט או תכנית כלשהי
6. אדם שיש לו יותר מידי כסף והוא לא יודע מה לעשות אתו
7. אדם התורם לחברה
8. אדם שיש לו רגשות אשמה על האופן בו הוא השיג את כספו והוא מנסה לנקות את מצפונו
9. אחר: _____
10. לא יודע / אף הגדרה

33. לפי מיטב ידיעתך, כמה אנשים בישראל הם פילנתרופים, כלומר תורמים גדולים?

לא להקריא

1. כעשרה
 2. 20-50
 3. 51-100
 4. 101-500
 5. 501-1000
 6. יותר מ- 1000
 7. לא יודע
34. באופן כללי, האם יחסך האישי כלפי פילנתרופים ישראלים, כלומר כלפי תורמים

ישראלים גדולים הוא:

1. יחס חיובי מאוד
2. יחס די חיובי
3. יחס די שלילי
4. יחס שלילי מאוד

5. לא להקריא: אין יחס מיוחד, לא חיובי ולא שלילי

6. לא להקריא: לא יודע

אם ענה 1-4:

35. מדוע אתה חש יחס [בהתאם לתשובתו הקודמת] כלפי פילנתרופים ישראלים?

98. לא להקריא: אין סיבה מיוחדת

99. לא להקריא: לא יודע

36. לדעתך, מהם שלושת התחומים העיקריים להם תורמים הפילנתרופים הישראלים?

1. חינוך

2. השכלה גבוהה

3. רווחה (נוקקים, בעלי מוגבלויות וצרכים מיוחדים, זקנים, ילדים ונוער בסיכון...)

4. בריאות

5. ספורט

6. תרבות

7. אומנות

8. דת

9. דו קיום

10. ארגונים לשינוי חברתי

11. תהליך השלום

98. לא להקריא: אחר: _____

99. לא להקריא: לא יודע

37. ומהם לדעתך, שלושת התחומים העיקריים שחשוב שפילנתרופים הישראלים יתרמו

להם?

1. חינוך

2. השכלה גבוהה

3. רווחה (נוקקים, בעלי מוגבלויות וצרכים מיוחדים, זקנים, ילדים ונוער בסיכון...)

4. בריאות

5. ספורט

6. תרבות

7. אומנות

8. דת

9. דו קיום

10. ארגונים לשינוי חברתי

11. תהליך השלום

98. לא להקריא: אחר: _____

99. לא להקריא: לא יודע

38. באיזו מידה לדעתך, המדינה צריכה לעודד פילנתרופיה על-ידי מתן הנחות במס על

תרומות?

במידה רבה מאד	במידה רבה	במידה בינונית	במידה מועטה	במידה מועטה מאד	לא להקריא: לא יודע/ אין תשובה
5	4	3	2	1	9

39. האם אתה יכול לציין שני שמות של פילנתרופים ישראליים עכשוויים?

באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים עם כל אחד מהמשפטים הבאים, לגבי תפקיד הפילנתרופיה בזמן מלחמת לבנון השנייה:

בזמן המלחמה הפילנתרופיה:	מאד מסכים	די מסכים	באמצע	לא כל כך מסכים	מאד לא מסכים	לא להקריא: לא יודע/ אין תשובה
40. עשתה את מה שהממשלה הייתה צריכה לעשות	5	4	3	2	1	9
41. ניצלה הזדמנות לשפר את מעמדה בציבור הישראלי	5	4	3	2	1	9
42. מלאה תפקיד חיוני	5	4	3	2	1	9
43. הצהירה הצהרות יותר מאשר תמכה בצורה ממשית	5	4	3	2	1	9

44. מהו יחסך האישי כלפי התרומה של יהדות התפוצות לישראל?

1. יחס חיובי מאוד

2. יחס די חיובי

3. יחס די שלילי

4. יחס שלילי מאוד

5. לא להקריא: אין יחס מיוחד, לא חיובי ולא שלילי

6. לא להקריא: לא יודע

אם ענה 1-4:

45. מדוע אתה חש יחס [בהתאם לתשובתו בשאלה הקודמת] כלפי התרומה של יהדות התפוצות לישראל?

46. לערכתך, האם היקף התרומות של יהדות העולם לישראל הוא:

1. מאד גבוה

2. די גבוה

3. די נמוך

4. מאד נמוך

5. לא להקריא: לא יודע

פרטים סוציו אקונומיים ודמוגרפיים

70. מצב משפחתי

1 לא נשוי בלי ילדים

2 לא נשוי עם ילדים

3 נשוי בלי ילדים

4 נשוי עם ילדים

71. ארץ מוצא

1 יליד אסיה/אפריקה

2 יליד אירופה/אמריקה

3 יליד ברה"מ/ חבר העמים

4 יליד ישראל, אב ליליד ישראל

5 יליד ישראל, אב יליד אסיה/אפריקה

6 יליד ישראל, אב יליד אירופה/אמריקה

7 יליד ישראל, אב יליד ברה"מ/ חבר העמים

72-75. למי שלא נולד בארץ: שנת עליה

80. האם אתה:

1. יהודי
2. מוסלמי
3. נוצרי
4. דרוזי
5. לא להקריא: ללא דת
9. לא להקריא: מסרב להשיב

מגזר יהודי:

81. האם אתה רואה את עצמך כ:

- 1 חרדי (דתי אדוק)
- 2 דתי
- 3 מסורתי-דתי
- 4 מסורתי 'לא דתי'
- 5 חילוני
- 6 לא יהודי
- 7 לא להקריא: בין חילוני לדתי/ חילוני מאמין
- 8 לא להקריא: לא יודע/ מסרב להשיב

מגזר ערבי:

82. האם אתה רואה את עצמך כ:

- 1 דתי אדוק
- 2 דתי
- 3 מסורתי
- 4 חילוני
- 9 לא להקריא: מסרב להשיב

86. מהו מוסד הלימודים האחרון בו למדת?

1. לא למד כלל
2. בית ספר יסודי וחטיבת ביניים
3. תיכון (עיוני, מקצועי, חקלאי, טכנולוגי, ישיבה תיכונית)
4. מוסד הנותן קורסים של הכשרה והשתלמות (עד שנה)

5. מוסד על תיכוני (סמינר למורים, ביי"ס לאחיות, ביי"ס להנדסאים, ישיבה על תיכונית)

6. מוסד אקדמי

9. לא להקריא: מסרב להשיב

88. **ההכנסה הממוצעת למשק בית בישראל היא כיום כ- 9400 ש"ח נטו האם הכנסתכם המשפחתית הכוללת (הכוונה של שני בני הזוג) היא:**

1 הרבה מתחת לממוצע

2 מעט מתחת לממוצע

3 ממוצע

4 מעט מעל הממוצע

5 הרבה מעל הממוצע

6 לא להקריא: לא רלוונטי-חבר קיבוץ

7 לא להקריא: מסרב/ לא רלוונטי

תודה רבה על שיתוף הפעולה

government and philanthropy during the Second Lebanon War (2006). Fifty percent of the participants in the general Jewish group believed that philanthropists did what the government should have done, whereas the proportions were lower among the ultra-Orthodox and Arab participants. In contrast, 53% of the participants in the general Jewish group believed that philanthropists took advantage of the Second Lebanon War as an opportunity to improve their status in Israeli society. Here, too, the proportions were lower among the ultra-Orthodox and Arab participants. However, 65% of the participants in the general Jewish group and 66% of the ultra-Orthodox participants believed that philanthropists played an essential role in the Second Lebanon War, and that their contribution went above and beyond rhetorical statements, whereas the proportion of Arabs who felt that way was much lower (only 36%).

Abstract

This survey attended to study the Public Opinions and views toward charity and philanthropy in Israel. The survey sample consists of 800 participants from three central population groups in Israel: the general Jewish population, ultra-Orthodox Jews, and Arabs. 67% of the participants from the general Jewish population and 54% of the Arab participants believed that social programs and projects should be initiated and implemented by the government, compared with 39% among the ultra-Orthodox participants. Most of the participants believed that philanthropy supplements the activities of the government but is not a substitute for government activities (92% of the general Jewish group, 91% of the ultra-Orthodox, and 80% of the Arab participants).

Among the participants in the general Jewish group, 66%-67% believed that the contribution of philanthropists is motivated by personal motives and interests such as prestige, power and reputation, as well as to promoting political interests and establishing relationships with decision-makers and with the government. These percentages were found to be lower among the ultra-Orthodox and Arab participants.

Despite the ambivalence it is important to note that attitudes toward philanthropy were very favorable among all three groups (81%, 90%, and 80% of the participants in the general Jewish, Arab and ultra-Orthodox groups, respectively).

Regarding opinions about the contribution of Jewish communities abroad, 88% of the general Jewish and ultra-Orthodox participants expressed a very positive attitude toward those contributions. Moreover, 58% of the participants in the general Jewish group believed that the extent of contributions from Jewish communities abroad is high.

Notably, participants with low levels of education expressed more favorable attitudes toward philanthropy than did those with higher education (65% and 40%, respectively). Also, participants with average and below-average income expressed more favorable attitudes toward philanthropy than did participants with above-average income (83% and 73%, respectively).

Participants also provided responses regarding their views of the roles of

The Hebrew University of Jerusalem

The Paul Baerwald School of Social Work and Social Welfare

The Center for the Study of Philanthropy in Israel

A public opinion survey on philanthropy in Israel

Hillel Schmid

Avishag Rudich

Article no. 3, Jerusalem, Sivan, July 2008